

A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedrében egy és fél iven jelenik meg. — Előfizetési díj Buda-Pesten házhoz küldve vagy postal uton külön a Vasárnapi Ujságra félfévre 3 ft., a Politikai Ujdonságokkal együtt 5 ft. uj pénzben. — A Vasárnapi Ujság a Magyar Sajtóval együtt (a Politikai Ujdonságok nélkül) félfévre 10 ft., évnegyedre 5 ft. uj pénzben. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó.

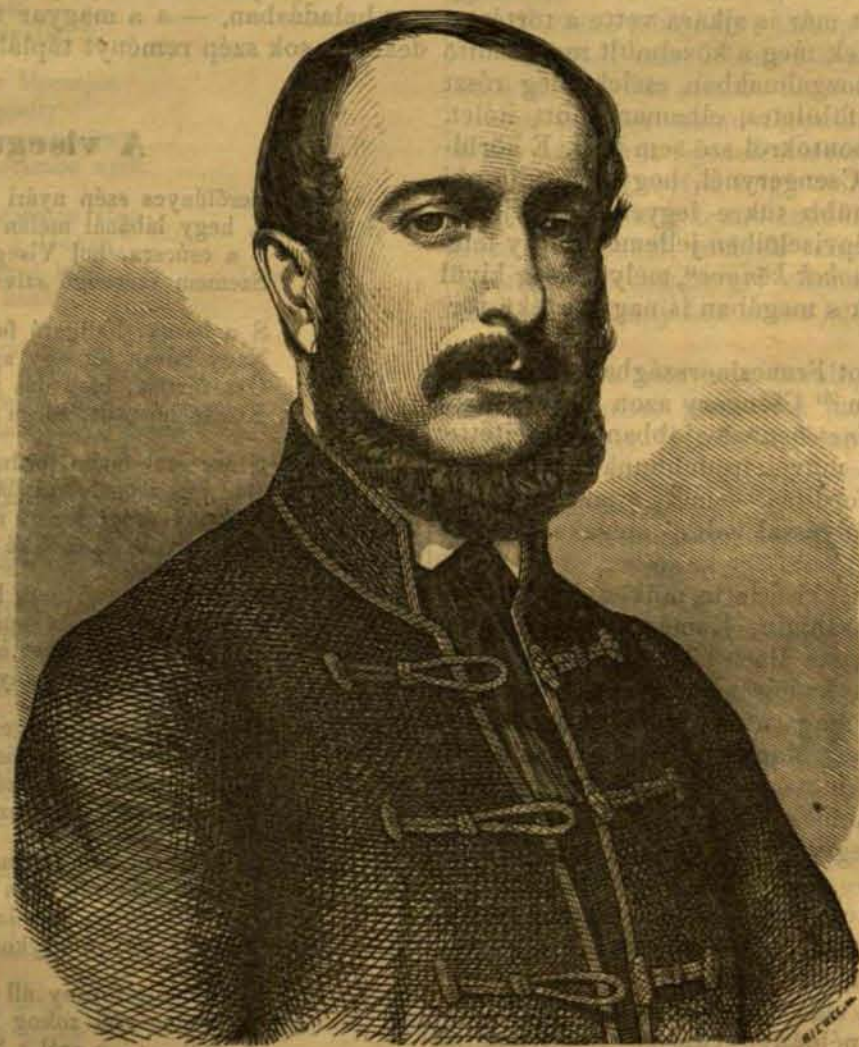
Csengery Antal.

Most, mikor annyi küzdelem, kétség és csüggedés után a közélet zárva állott sorompói nyilni kezdenek, nem véltük időnkivülinek, az 1848-diki előtti politikai hirlapirodalom egyik legkiválóbb képviselőjéről megemlékezni e lap olvasói előtt, ki egyszersmind azon nehéz évtized alatt, midőn a magyarnak régi szabadságával együtt nemzetisége és egész erkölcsi létele koczkán állott: az ősi nyelv és honi művelődés oltáránál folyvást örködött s tudományos irodalmunk legelső bajnokainak sorában vivott ki díszhelyet magának. Ott látjuk őt erős hittel, mikor mások csüggednek és ingadoznak, — virrasztva, mikor alusznak, evezve, mikor ellankadnak. A bátrak és hitek nevéből egyet sem fog elfeledni a történet! — s ezen szám, melyet a „Vasárnapi Ujság“ közönségével nagyobbara igyekeztünk megismertetni: hiányos lenne, ha kihagynók belőle Csengery Antalt.

Született Nagy-Váradon 1822-ben. Atyja, a nemrég elhunyt kitünő ügyvéd és magasabb műveltségű férfi házában — mely egyszersmind a bihari szabadelvű ifjuság központja volt — korán kifejlődött izlése a klasszikusok iránt és hajlama a kort mozgó eszmékhez.

Ez érdekeltégnek köszönhető, hogy a nagyváradai jogakademiából, melynek legkitünőbb hallgatói közé tartozott, a Beöthy Ödön követválasztása körüli mozgalmakban vett része miatt kitiltatott, tanulmányai folytatására és bevégzésére Debreczenbe kellett átmennie. — Ezután joggyakorlatra Beöthyhez kerülve, a derék államférfi oldalán gyakorlatilag megismerkedett a megyei közigazgatás minden ágával; ő írta az akkori Pesti Hirlap által remekül fölmutatott körle-

veleket s Beöthynek, mint alispánnak bizalmát teljesen bírván, nem csekély befolyást gyakorolhatott a megyei visszaélések ellensúlyozására. Később országgyűlési irnok lett a főispán, gr. Zichy Ferencz mellett, s mint ilyen (1843.), a Pesti Hirlap országgyűlési tudósításainak egy részét, később, midőn a lap Kossuth kezéről Szalayéba ment, az egészet szerkesztette. Ekkor írta a Henszlmann által szerkesztett „Vierteljahrsschrift aus und für Ungarn“ című folyóiratba jeles értekezését, a magyarországi katonai élelmezésről. — 1844-től fogva a Pesti Hirlapnak rendes munkatársa lett s ismeretségbe jött az újabb politikai iskola kiválóbb egyéniségeivel,

CSENGERY ANTAL.

többek közt Eötvössel, Szalayval, Szemerével stb. Ezek fölkerése folytán vállalta el 1845-ben a hanyatlásnak indult lap szerkesztését s lehelt bele új életet, úgy hogy a lap előfizetői száma 1847-ben már, politikai lapnál itt addig hallatlan mennyiségre, ötezerre szaporodott. Az utolsó félfévben szerkesztőtársa volt Kemény Zsigmond. Azelőtt a magyar lapok hetenkint legfőlebb négyszer jelentek meg: a Pesti Hirlap változott legelőbb napilappá az 1848-ki mártiusi napokban. Nem itt a helye a Pesti Hirlap által képviselt eszméket és elveket bírálat alá venni, melyek fölött lapirodalomunk terén csak e napokban is heves vitatkozások folytak. Elég legyen megemlítnünk, hogy a Pesti Hirlap Csengery tapintatos, rendszeres és bátor kezelése mellett a haladásnak egyik legelső bajnoka volt. — Csengery a lapnak nemcsak elveiben törekedett következetességet adni, hanem stíl tekintetében is bizonyos egyöntetőséget, csint és szabatoságot. Addiglan a magyar politikai irodalmat a legkisebb dolgok előadásában a szónoki dagály és terjeszkedés jelle-

mezte. Csengery volt, a ki ennek kiküszöbölésével a tulajdonképeni magyar politikai irmodort megalapította.

A szerkesztő, ha föladatának meg akar felelni, kénytelen fölolvadni lapjában a hirlap apró részletei — olykor egyes jegyzetei, szóval egésze ép úgy mint vezércikkei által. Így Csengery a legkisebb részletre is kiterjesztette figyelmét s irt név nélkül nagyobb és kisebb cikkeket lapjába. Czikkei főleg polemikus természetűek voltak. A városi ügy, községek és megyék rendezése, esküdtszéki ügy stb. mellett főleg nemzetgazdasági kérdéseket tárgyalt, többek közt a vámügyet és az ausztriai birodalom kereskedelmi viszonyait Magyarországgal szemben. A városok rendezése az ő javaslata szerint ment be az 1848 ki törvénykönyvbe — és átalán az 1848 ki év a Pesti Hirlap programjának szolgáltatott igazságot.

A szerkesztése alatti lap 1848. folytán erélyesen védte a Batthyány-miniszteriumot s az év végével csak azért szűnt meg, mivel elméletek helyett a rohanó események vették át az ügyek intézését. A második magyar miniszterium alatt mint belügyi tanácsos leginkább kodifikáló munkákkal foglalkozott, mire már a képviselőházi szabályzatok kidolgozásánál föltűnő képességet tanusított.

A nemzet életére nehezedett sötét végzet, ezelőtt 11 évvel őt is leszorította a publicistai pályáról. Az önkéntelen otiumot részint történeti, részint természettudományi tanulmányokra fordította, melyek nyoma a „Mezei gazdaság könyvé“ nek hasábjain s a Johnston után dolgozott „Vegyteni képek“ két kötetében maradt fenn.

Közben tanítással is foglalkozott Szőnyi Pál akkor megnyitott finevelő intézetében és a pesti prot. theologiai intézetben — díj nélkül. Hanem mindezek mellett sem feledkezett meg kedvencz tanulmányáról, a történetről, melyet a politika segédtudományaul tekintett. Már nagy része készen van az anyagnak nála egy világ-történet megírásához, de körülményeinél fogva nem rendelkezik annyi idővel, mennyi sajtó alá rendezésökhöz szükséges. Folyóiratoknál napszamosi munkával kell foglalkoznia és a közönség e tanulmányokból csak a „Budapesti Szemle“ hasábjain megjelent néhány cikket ismeri, melyek már önmagukban is irodalmi nyerevényül és e nembem valódi példányokul tekinthetők.

De annál nagyobb munkásságot fejtett ki egyéb irodalmi vállalataiban. Alig vonultak el a közönség előtt a forradalom nagy eseményei, a szereplő férfiak neveit már is ajkára vette a történetírás. Kisebb-nagyobb művek jelentek meg a közelmúlt megrendítő eseményekről, — jellemrajzok a mozgalmakban cselekvőleg részt vett személyiségekről. Többnyire fölületes, elhamarkodott ítélet. Elvekről, történet-bölcselemi szempontokról szó sem volt. E körülmény azon szándékot érlelte meg Csengerynél, hogy ő is adjon ki egy életrajz-gyűjteményt, mely hűbb tükre legyen a befejezett korszaknak és azt minden irány képviselőiben jellemezze. Így létesült a „Magyar statusférfiak és szónokok könyve“, mely kétség kívül legjelesebb életrajz-gyűjteményünk s magában is nagy értékű történeti adalék.

Épen ez idő tájt tette föl Guizot Franciaországban e kérdést: „Mért sikerült az angol forradalom?“ Csengery azon hitben, hogy e kérdést Macaulay, „Anglia történetében“ legjobban megfejtette, napiérdekűnek vélte ez örökbecsű művet irodalmunkba átültetni. Hogy a páratlan gonddal készült fordítás — mely a magyar történetírói styl képzésére hathatós befolyással volt — megakadt, kiadó hiányában történt.

1851-ben mint publicista is megkísérettette, működni a Bánffy által szerkesztett Pesti Napló hasábjain, Kemény Zsigmonddal együtt rendszeres támadást kezdve a Bach-féle absolutisticus és burokraticus rendszer ellen, de e hadjárat Bánffynak a szerkesztői székéből lett elmozdítását vonta maga után, ki helyett aztán báró Gehringer, akkori polgári kormányzó Magyarországon, önhatalmúlag más szerkesztőt kegyeskedett kinevezni. Később dolgozott több szépirodalmi lapba és újra Török János alatt a Pesti Naplóba, miglen a szerkesztőtől s a laptól megválva, többekkel együtt visszavonult.

Irt a Pákh Albert által szerkesztett „Ujabbkori ismeretek-tára“ ba számos jeles történeti és széptani cikket, melyek közt nem egy hosszabb tanulmány és nyomozás eredménye.

Már előbb tárcza-cikkeiben sürgette Csengery, hogy történetíróink az ó- és ujkor nagy íróit példányul választott, művészettel igyekezzenek párosítani a tudományt. Ez irányhoz gyakorlati ujj-

mutatásul szolgáljanak az e tájt megjelent nagybecsű „Történeti tanulmányai“ (I. k.). Magyar tud. akadémiai levelező tagságának, — melyre még 1847-ben megválasztották — elfoglalásakor, bírálatot olvasott föl Ipolyi Arnold magyar mythológiája felől. — Ez értekezés folytatása volt: „Az altaji népek ősvallása“ cz. munkája is.

Kemény Zsigmonddal együtt szerkesztette a „Magyar nép könyvét“, három kötetben.

A forradalom után a nép számára külön irodalom volt keletkezésben, hol sokan az egyszerűséget az együgyűségben, a népiest a póriasban keresték. Ez irány ellensúlyozására indult meg annak idejében a „Vasárnapi Ujság“, megmutatandó, hogy az ismeret a nép minden osztályának közös birtoka, s átadási csatornául értelmes előadásnál és világos eszmemenetnél egyebet nem igényel. Ily szempontból szerkeszté Csengery a „Magyar nép könyvét“ is, melyben elsőrangú íróinktól számos jó dolgozat van lerakva.

De Csengery tudományos működésének sulypontja a szerkesztése alatt megjelenő „Budapesti szemle“ czimű nagy becsű folyóiratra helyezhető, melynek czélja: közvetítőül szolgálni egyfelől a tudomány és művelt közönség, másfelől a hazai és külföldi irodalom között, s melynek eddig megjelent XI. nagy kötetében az ismereteknek, a jó izlésnek és a mai idő irányeszméinek egész bányája rejlik. E folyóirat, mely az angol és francia irodalom hasonvállalatainak mintájára alakult, legméltóbb gyűlpontja a régibb tudományos irodalomnak és iskolája az ifjabb tehetségeknek, — mindenesetre pedig a magyar irodalom valóságos disze.

Végre megemlítjük még, miszerint 1858-ban a magyar tudományos Akadémia, rendes tagjává és egyszersmind közakarattal jegyzőjévé választotta, mely állomásban sokat tett az akadémiai ügyvitel szabályosabbá tételére. A statisztikai és állandó természet-tudományi bizottmány föllállítása az ő indítványa folytán történt. Mint a Magyar Gazdasági egyesület tagja, Lónyai Menyhérttel együtt a magyar hitelintézet ügyében nagy tetszéssel fogadott emlékiratot dolgozott, mely a tervezet elkészítésénél alapul szolgált. Tagja a Természettudományi társulatnak. Egyébiránt pedig jelenleg a Pesti Napló egyik dolgozótársa, hol, nevezetesen az akadémiai ülésekről nyújtott közleményeiben, nem keveset tett a tudomány és az Akadémia népszerűsítésére.

Csengery, irodalmi pályájának még csak közepén áll, folytonos haladásban, — s a magyar tudományosság és publicistika érdekében sok szép reményt táplálunk jövője iránt.

Zilahy K.

A visegrádi rom.

Verőfényes szép nyári délután
A hegy lábánál melán álltam én,
S a csúcra, hol Visegrád romja áll,
Szemem szorongó szívvél fölvetém...

S a barna, hallgató falak között
Nagy bánan ült egy aggott, vén fiu,
Ősz fürteit, barázdás homlokát
Köríté hervadt, sárga kozoru.

S arczezal felém fordulva, nyájasan,
Bár bús mosolylyal fel a hegyre hitt,
Szegény öreg! legott megismerém:
A Hír volt ő, örökké itt lakik.

Egy élőholt, ki nem hal meg soha,
S jelennek nem, csupán a multban él,
Anyját kesergi most is szüntelen,
Mindenkinek csak anyjáról beszél.

Pedig már anyja réges-rég lehunytt,
De ő siratja őt időközön át,
Ki oly nemes, oly szép arczu vala,
Dicsőségnék hívták ezen anyát...

... De im mig lábam fel bajjal halad,
Lelkem már rég fenn járja a romot,
S a Hír karon fogván vezetgeti,
Mutatja anyja egykor hol lakott.

... Bedől torony áll lenn, (beszél a Hír)
És benne szél zokog fájdalmason,
E szél... e szél: Salamon szelleme,
Itt bolyg, a hol fogoly volt egykoron.

Azért zokog, azért bánkodik ugy,
Hogy nagyravágyó lelke hajdanán
Rosz koronát honüdv fölé becsült,
S a belviszály nyomot hagyott honán.

... S az a Dunának álló sziklaszál
Ki volna más, mint hős Trencsényi Csák?
Vihar, idő harcolnak ellene;
Nem rendül ő, nem adja meg magát...

... Vén, korha törzsből ifju sarj fakadt,
Amott magán szép fürtös lombu fa,
Kettős ágát karokként tárja szét,
Mikéntha égre felkiáltana.

Töve körül nagyot nőtt a fenyér.
Hogy is né? hisz földét vér áztatá,
Ártatlan vért ontott ádázi kéz...
Zách Klára ifju vére hullt reá!

S a kék magasba' fenn, a fa fölött,
Minduntalan kóbor felhő kereng,
Zách Bódog az, a boszuló apa,
Őszült haja égnek borzadva leng.

Hosszu fehér palást borul reá,
Alatta görbe kardot rejteget,
A mennykövet, melylyel gyakor lecsap,
S őrzöngve elrohan a rom felett.

... Hallgass el Hír! és nézd most e helyet!
Egyszerre mint Isten szavára kél
Torony toronyra puszta rom helyén,
Zászlót lobogtat ormukon a szél.

A bástyán őr komoly lépése kong,
Fegyver csörömpöl a várudvaron,
Nesz mindenütt... s mint boldog szerelem
Szép kert mosolyg le a hegyoldalon.

A felkanyargó széles váruton
Nyihog, toporzékol sok büszke mén,
Rajtuk negédes, ifju daliák,
Nyomukban hosszú sor csatlós legény.

Szeliden kong az ájtatos harang,
Templomba indul a királyi nő,
Virító hölgykiséréte közöl
Halvány arczával úgy kiválik ő.

A nagy palota márvány lépcsőjén
Ősz férfiaknak hallni lépteit;
Egy-egy fehér szakálú agg magyar
Kardcsörgve az országterembe nyit.

S az ablakból minő magasztos arcz
Néz lángszemével végig a Dunán?
Ah, Mátyás ő, a koszorus király,
Egy áldás, élő áldás a hazán!

... Mi ez? ni, Hír barátom? hisz te is
Megifjodál s a hervatag füzér
Fris zöld babérra vált fejed fölött,
Kaczagsz s ez arcz vidám dolgot beszél!

Örömköny rezg szemedben, jó fiu,
Mert képzetem feltámasztá anyád,
Dicsőség napja kelt föl e hegyen!
Ország-világra szórja sugarát!

De hajh! egy gyarló istenszikkra csak,
Melynek szava fölvert lehunytt időt,
Ős század vak sirjából felriad,
S alig kel, ... újra szétfoly, mint a köd.

E szép kort látnom itt magam előtt
Mint fáj... néztére elborul szemem,
S mig könnyem hull... a tünde kép enyész,
S magam megint romok között lelem.

Bú, fájdalom emészti lelkemet,
Ég bennem egyre... jobb ha távozom,
De mig távoznám, térdre omlom itt
E kő mohára és imádkozom:

Isten! nagy Isten, hallj meg engemet!
Ne hagyd az órát elközelgeni,
Hogy ily rommá váljék az épület,
Melynek alapját népem most veti.

A lengé multra épít hübb jövőt!...
De hajh, én látlak tégedet, uram!
A kéz tied, mely onnan int felém,
Ez biztatás!... nyugodtan távozom.

Bajza Jenő.

A vajda leánya.

Történeti beszély P. SZATHMÁRY KÁROLYTÓL.

(Folytatás.)

Barcsai udvariasan szólt hozzá s mi több, a leányka zengzetes nyelvén.

— Nem találod-e magad kényelmetlenül szép, kisasszony? Ne légy kedvetlen és haragos; atyád, ugy tudom, több kitünő foglyot ejtett; a kicszerelés maholnap megtörténhetik s ismét atyád kebelén pihenhetsz.

— Átkozott legyen e kar, mely egy pillanatra oly gyöngye tudott lenni!

— Az csak szerencse játéka, szép leány. Ha a sors neked kedvez, a milyen ügyes vagy te is, ép ugy kiüthetéd vala az én kardomat, mint én a tiedet.

— Te gunyolódol. Valóban nemeshez illő, a legyőzött ellenséget gunyolni — mond csaknem a kitörésig boszusan a leány, — épen azért, mert indulatai kitörésére alkalmat nem lehetett.

— Ha annak veszed, — legyen a vita befejezve. Pihend ki magad. Ime e tör; fájdalom biztosságodra ezáltal mást nem tehetek; de te amazon vagy; a tábori életet megszoktad s ha még lovagi szavamat adom, hogy részemről s bárki részéről, mig én élek, veszély nem fenyeget, nyugodtan alhatol, mint atyád sátorában.

Ezzel egy aranymaroklatu tört nyujtott át.

— Jó éjt! — mond visszafordulva. A nyugalomra mindketőnknek szükségünk van; ha parancsolsz velem, vagy veszély fenyt, itt találsz a sátor pitvarában. Szép álmokat álmodjál kedvesdről!

Flórika magára maradt. Szemeiből talán először gyermekkora óta forró könnyük törtek elő. Ez még fokozta szenvedélyét; indulatosan járt le s föl a sátor szőnyegén; végre a diván párnái közé temetkezék s azok egyikébe ajkait szorítá, hogy zokogása ne hallják.

Eközben a tábor a nagy készületi zaj után lassanként elcsendesedék.

Flórika felugrott s lassan a külsátor nyílásához lopózkodék.

Barcsai már pihent s a sátor függőnyei között bemosolygó hold szép férfias arczára hinté sugarait.

A Barcsai család folyvást szép férfiakat nevelt, tudva van, hogy még Ákos fejedelem is férfias szépsége által nyerte meg Szejdi basa kegyét annyira, hogy őt Erdély trónjára emelje.

Most, az alig lejárt küzdelem pirjával homlokán s azon ábrándozó vonásokkal, melyek talán szép menyasszonyáról való álmait kísérek, Flórikának oly ellenállhatatlanul szépnek tünt fel, hogy ha Luna asszony lett volna is, leszállt volna nézésére e deli Endymionnak.

A vajda leánya jó darabig merengett legyőzője arczán s szivében oly hurok pendültek meg, melyeknek e napig még létökről sem álmodott. Önfelédten tapadtak szemei az alvó ifjura, mint ki a kandalló tűzébe mélyed s megszólíttatva, nem tud számot adni gondolatairól.

Egy örkiáltás azonban felrázta álmodozásából; szégyenülten bocsátá le a függönyöket s lámpája világánál először tekintett hivalgólág fénylő sisakjára, melyből szép arca tündökölt vissza, beárnyékoltan a nehéz hajfonatoktól, melyek így lebocsátva majdnem sarkait érték.

— Hányan mondák már, hogy szép vagyok — mond magában — s ő, kinek hatalmában vagyok, egy szavára sem méltat!... Alszik!... Alszik, itt két lépésre tőlem egy férju, ... ki (itt nem tudott eligazodni) ki azon boldog hiedelemben van — folytatá végre elpirulva — hogy egy vajda, egy fejedelem leánya, vele egy sátor fedele alatt fog egy egész éjet eltölteni! Oh vitéz uram, ugy nem alkuszunk; még te remegve fogsz a vajda leánya előtt élete-dért esengeni!... Remegve?... Azt nem... Ő, meg kell adni, igen bátor, de mégis meg fog aláztatni, porba kell sujtatnia, megszegyenülnie, mint én pirulok most ő előtte. Igen igen; ez arcz pirját megfizeti vagy arca pirjával, vagy vérevel...

Itt gondolata fennakadt. A régi daemon kelt fel lelkében, mely eddig szelidebb érzelmeit bűvös kapsok alatt tartá.

— Nincs-e hatalmamban öt egy törsturással örökre elnimitani? Nem áll-e jogomban, a büszke lovagon női méltóságom sérelmét megboszulni? . .

A sátor előtt öröket láttam, tehát ő őriztet engem, hol nincs bizalom, ott nincs mivel visszaélni s a megszökés csak hadi fortély. Ő megszegyentett engem, tehát rajta, most nekem áll módomban öt megsemmisíteni.

A leány sisakját felkapcsolta, s felemelt törrel állt meg a sátornyilatában, mereven szegzé szemeit áldozatára.

— Nem, nem vagyok képes! — suttogja végre magában, de hatalmamba kell keritenem, hogy nagylelkűségemmel megpiritsam öt.

Hajfonadékából hirtelen egy sor keleti gyöngyöt fejtett ki, s azt az ifju keblére tevő.

— Itt van váltságom, vagy e nap emléke — a mint neki vennie tetszik.

Aztán még egy hosszú tekintetet vetett a csendesen nyugvóra s egy pillanatra az ifju homloka felé hajolt, talán önmaga sem tudá, mit cselekszik, öntudatlan sikamlottak el ajkai a szép homlokon s egy könnyű lebbenéssel a sátor előtt termett.

Néhány bajnok aludt *Barcsai* sátra körül, különben az egész tábor néma volt már és pusztá.

Az amazon kiválasztott egyet a fölnyergelten pályvázott lovak közül, lepkekönnyűséggel szökelt fel hátára s vissza sem tekintve száguldott végig a harczmezőn.

A holtak nyögése, a hegyekről lejött farkasok üvöltése mitsem érdeklék többé öt, szívében új világ nyílt, melynek egyetlen vágya és reménye volt, azon egyetlen, mely minden szerelemmel közös : a szerelem tárgyának birtoka.

Most még azt hiteté el magával, hogy az ifjat csak megszegyentés végett akarja hatalmába keriteni, pedig a tör, melyet emléktől elhozván, szíve felett viselt, nem merült oly mélyen keleti sálja ránczai közé, mint azon nyíl, melynek sebét szívében hordá.

Barcsai s néhány kifáradt vitéze még javában pihentek, midőn egy jókora csapat érkezett a táborhelyre. Legelől a vajda és leánya.

— Valóban igaz — mond a vajda. Itt nem sok bajnok lesz, a tábor, mondhatni üres. Csak amott áll egy sátor az erdőszélben.

— Az az én legyőzőm sátora.

— Fogjátok körül, foglyul kell őket ejteni! E nap Erdély urává tesz s mindezt, kedves *Flórikám*, neked köszönhetem. Hallottam a mesékben, hogy a király hü gyermekének három kérését teljesíté. Kivánj bármit, kérésed teljesülni fog.

— Szavadon foglak, édes atyám. Először is e foglyok életét kérem.

— Legyen meg, — csak diadalmenetemet fogják diszítani Fehérvárott, aztán rendelkezél velök tetszés szerint.

— Így már jó! — mond a leány s *Barcsai* sátra elé lovagolt.

— *Barcsai* uram! Kegyelmed saját foglyának foglya! kiáltá harsányan. Hasztalan minden ellentállás, adja meg magát kegyelmed!

— Majd meglátjuk! — kiált a lovag sátorából kivont karddal előrohanva. Többen toluáltak körébe.

— Megálljatok! — kiált *Flórika* — senki se merje öt megsérteni. Ne féljen kegyelmed, élte biztos, és ellentállással csak hasztalanul veszélyeztetné. Hazájának szüksége van ez életre!

— Oh az árulók! — kiált *Barcsai*, kardját kétségbeesetten eldobva, gyalázatosan elszöktek, a háromszázból alig maradt mellettem tizenöt. Szép leány, öless meg, foglyod vagyok!

(Folytatás következik.)

Duna-Földvár.

A mily kellemes és regényes a Duna völgye, eredetétől egész Pest-Budáig : ép oly egyformaságban terjeszkednek annak partjai egész a Szerémségig, — az egész magyar alföldi síkon keresztül. Ez azonban csak az általános szemle eredménye, de ki ezen szép rónaságot, e végetlen síknak, a szabadság legszebb képének ezen ezüstszalaggal elkülönözött partjait közelebbről ismeri, s ki azokat nemcsak azért járja be, hogy szépet lásson, hanem azért is, hogy a szépet fölkeresse : az itt is sokban gyönyörködni fog. Némely kis Dunasziget fűzfáinak csoportozata, smaragd pázsitával sokszor oly

gyönyört szerzett, a minőt bennem a Kárpátok komor bércei sem valának képesek ébreszteni, s én érzésemben Petőfivel tartok, midőn mondja :

„Mit nekem ti zordon Kárpátoknak
Fenyvesekkel vadregényes tája,
Tán csodállak, ámde nem szeretlek,
Képzetem hegy-völgyedet nem járja!”

Mindig szem előtt kellene tartanunk, hogy a tájban is a vidék szerint keressük a szépet, másutt a havasok rózsáját, másutt pedig a kaméliát. S aztán az a sok szerény füstölgő falu s itt-ott virágzó város mindig gyönyörködteti a szemet, s ha nem restelünk vizsgálni, találunk itt is sokat, a mi szép a maga nemében.

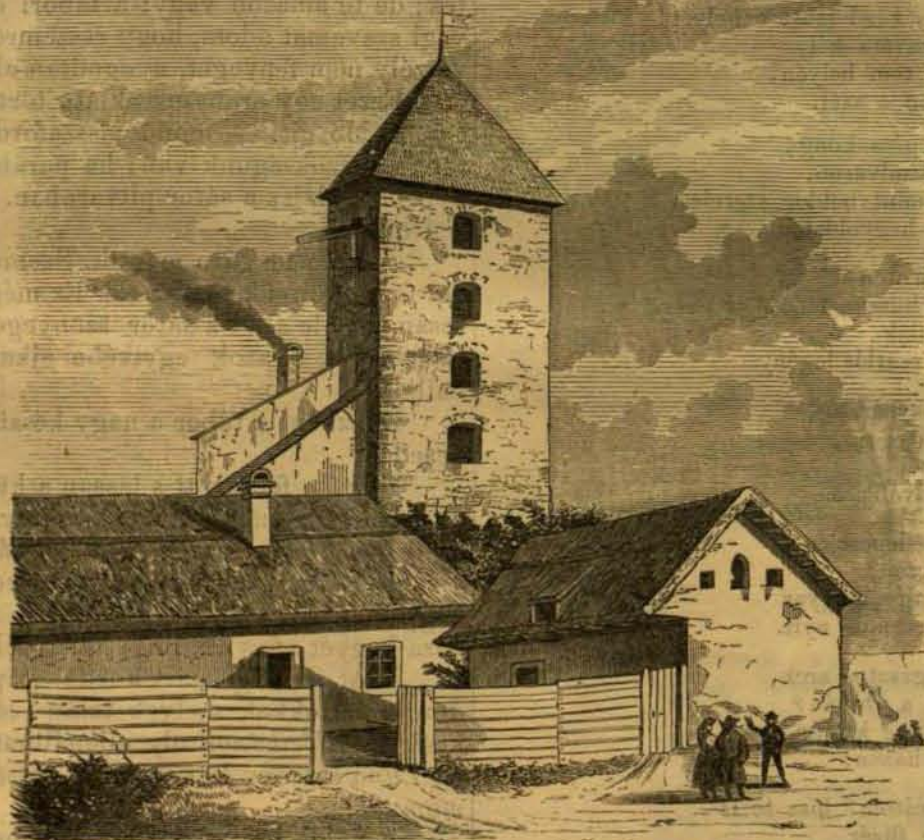
A Közép-Duna ezen tájait járva, bizton mondhatjuk, hogy bárkit is meg fog lepni a kedves fekvésű Duna-Földvár, néhány halom oldalán s ép azok által képezett völgyben, melyek azt a Duna jobb partjához karolják. — Duna-Földvár tisztán magyar mezőváros Tolna vármegyében, több mint 10,000 lakossal.

Hogy mikor s ki alapította? — azt nem tudjuk; hanem 1199-ben már meg volt vetve a mostani város alapja, mert ezen évben Imre király azt a szent Benedek-szerzeteseknek ajándékozta, a kik annak birtokában is maradtak 1494-ig, a midőn azt II. Ulászló az akkori kolozsvári érseknek Péternek adományozta, valami szenvedett csorba helyett kárpótlásul

Ezen idő után Földvár folytonosan papi birtok maradt, ámbar enemi urai gyakorta változtak. Ezek alatt a város virágzó volt s nekik sokat köszönhet. Különösen Mednyánszky László földvári apát szép kiváltságokkal ajándékozta meg azt, Mednyánszky után Hassiai József tartományos gróf és apát az előde által adott szabadalmakat megerősítette.

Vége József császár a sok czélnélküli szerzetesrendet eltörölve, változás érte Duna-Földvárt is, s így szűnt meg az papi birtok lenni. József azt a most újra fiatal erővel fölvirágzó pesti magyar egyetemnek adományozta.

Duna-Földvár a hazánkat pusztító török harczok alatt sokat szenvedett, mert a Duna ezen oldalán vonultak a kegyelmet nem ismerő, hajdan oly büszke török birodalom hatalmas urai hazánk szíve felé, s itt bizton meg is veték lábukat, a honnan a vidék né-

Dunaföldvári török torony.

pét zsarolták s kinozták, néha oly módon, a hogy azt gyermekeik megálmodták, néha iszonyu volt, a mit tettek; a krónikákat kell csak olvasni, fel van ott jegyezve sok, a mi megtörtént szép hazánkban, a miért férfunak sem szégyen sirni!

Földváron a törökök a zárdát nem találták elég szilárdnak, hogy biztos lakásul s váracsul szolgáljon, a 15-ik században várat építettek ide, a melynek egy nagy s az örök időkre számított építési tornya most is fönn áll. Később kikerülvén a török kézből rajta maradt a neve: *török torony!* Fogház lett; most pedig magtárnak használják. Hü rajzát közöljük, mint Duna-Földvár egyetlen régiségét s a török erősségek egy eredeti példányát.

Duna-Földváron 1856-ban iszonyu tűzvész volt, mely a város jó részét egy templommal együtt elpusztította. Adja az ég, hogy minél előbb s díszesebben föl-épüljön! *Luppa Péter.*

A bölény a bialowiczi őserdőben.

A hírlapokban olvastuk ma-
nap, hogy az orosz czár, a weimari nagyherczeggel, a porosz, württembergi és hesszeni herczekkel, folyó év okt. 18. és 19-kén a híres bialowiczi erdőben vadászott. Érdemesnek tartjuk, ez erdőt, mely jelenleg Európa egyetlen őserdeje, és annak legnevezetesebb lakóját, a bölényt, mely hajdan Magyarországon is tenyésztett, most azonban Európában, egyedül csak a bialowiczi erdőben található, olvasóinkkal közelebről megismertetni.

A bialowiczi erdő, Lengyelország Grodnoi kerületében, terül el a végtelen litthvániai síkságban. Hossza 7, szélessége 6 mérföld, s összes területe 30 □ mérföld. — Egészen elkülönítve, mint egy sziget emelkedik ki a kietlen pusztaságban. Az erdő belsejében több telep van, s lakói rendszeren erdészeti és vadászati tisztviselők s szolgák. Legnevezetesebb és legrégebb telep, Bialowicza helység, mely jóformán a terjedelmes erdő közepében épült. Lakói szintén, az erdészet és vadászati hivatal személyzetét képezik.

III. Ágoston lengyel király és szász választó fejedelem alatt épült a még maig is jó karban fentartott vadászkastély, mely egészben fából készült. Az egész erdő tizenkét járásra van felosztva, a járasok ismét több szakaszra, minden járásban van egy főerdész, minden szakaszban egy alerdész, kik mindnyájan egy erdészeti főfelügyelő alatt állnak, ki Bialowiczán székel. A tisztviselők fizetése csekély, a vadászat azonban szabad levén, szükségüket ezáltal fedezik. Csak a bölényre tilos a vadászat, s az engedélyt erre, egyenesen a czártól kell kikérni. Az erdő vegetációjára, az európai műveltség eddig még semmi befolyással nem volt, az erdő teljes őállapotában maradt máig. A legkülönböfélé fanemek, különböző korról, különböző terjedelemmel, vegyesen vannak, nincs ápoló kéz, mely az egyes fanemeket kiválasztaná, s külön helyet jelölne ki számukra. A vihar által kiforgatva gyökereiből, vagy a villám által letörve, ott marad, ott porhad ugyanazon helyben, s új sarjak állnak az elpusztult törzs helyére. A közlekedés azon egynehány csinált uton történik, melyek a vadászat kedvéért készültek, s csakis ez utakon lehet az erdőbe jutni, mert még azon helyeken is, hol a fák ritkábbak, túskebokor fedvén el a tért, az erdőbe hatolni lehetetlen. Meddig fog a bialowiczi erdő ez ő állapotában még maradhatni? A felelet reá könnyű, ha az amerikai őserdők történetéből akarunk reá választani, melyekről tudjuk, hogy a civilizáció két tényezőjének, a gőznek és villanynak, Amerika rengeteg őserdei is meghódoltak, s napról napra jobban-jobban meghódítottak. S ennél fogva valószínű, hogy Európa ez egyetlen őserdeje, a bialowiczi erdő is, meghoz-

ván a művelődésnek adóját, ő állapotából kivetkőzik talán nemsokára. S ezt leginkább siratná meg a vadász, mert a bialowiczi erdő, ősi állapotában, még olyan vadakat rejt, melyek másutt Európában, a civlisáció és földmívelés haladásával, kiirtattak, elpusztultak. Mennyire jelentékeny ez ő vadaskert a vadászra nézve, kitetszik abból, hogy a bölény, a többi Európából kiirtva, csak itt tartózkodik még. Ezenkívül jávorszarvas, medve, farkas, borz, hiúz, vaddisznó, nyest, menyét, róka, szarvas, őz, nyul, s a madarak számos nemei, nagy mennyiségben találtnak. Mint magától értetik, a bialowiczi erdő legkitünőbb lakója a bölény.

Középnagysága 5 láb, hossza 7—8 láb, súlya 12 mázsa. Teste rövid, puha szőrrel, homloka egész szélességében, nyaka, háta hosszú kemény szőrrel van fedve, mely idővel mindig borzasabb és sörte formájúvá válik. Nyáron a bölény világosbarna, télen sötétbarna. Szőre erősen pézsmaszagú, s e szag a téli hónapokban oly erős, hogy a vadász már több száz lépésnyi távolságra megérzi a bölény közeledtét. Feje rendkívül nagy, szarvai rövi-

A bölény a bialowiczi őserdőben.

dek, feketék, szemei egy lábnyira vannak egymástól, s ha az állat megböszült, a szemüregből kitolulnak, s a szemfehére vöröses lesz. Ereje roppant, s bőre még egyszer oly vastag, mint szarvasmarháinké. Feltűnő ez állatnál az, hogy 14 pár bordája van, tehát egy párral több, mint a közönséges ökörnek. Gyomra és bele feltűnő kicsiny. Agyveleje pézsmaszagú. A bölénytehén hasonlít a bikához, csak hogy valamivel kisebb és nem annyira szőrös. — Nyáron és ősszel nedves helyeket, bokros sűrűséget keres, télen a szabadabb helyeken, nagy nyájokban jelenik meg. Nevezetes, hogy míg a bivaly a vizet kedveli, a bölény utálja, továbbá nyáron félénk, télen bátor, dühös. Eledele fakéreg, falevél, s fü-, különösen kedves eledele a kórisfa kérge, — s e fát irgalmatlanul pusztítja. A tehén 30—40, a bika 50 évig él. Az erdő vadaival sok kemény csatája van, melyben rendszeren győz, s elleneit lábaival tapossa össze. A bialowiczi erdőben élő bölények számát 700 darabra teszik. A fentebb említett, okt. 18 és 19-én tartott nagy vadászat eredménye következő volt:

Okt. 18-án az orosz czár lőtt 4 bölényt, 2 jávorszarvas, 3 őzet, 4 far-

kast, 2 rókát, 1 vaddisznót, — a *weimari nagyherceg*: 2 bölényt, 1 farkast, — *Károly porosz herceg*: 4 bölényt, 1 farkast; — *Albrecht porosz herceg*: 1 bölényt, 1 nyestet; — *August württembergi herceg*: 2 bölényt, 1 vaddisznót, 1 nyulat.

Okt. 19-én: az orosz csár: 2 bölényt, 1 bölényborjut, 6 szarvast, 1 nyestet, 1 rókát, 1 nyulat, a *weimari nagyherceg*: 1 bölényt, 2 farkast, 2 őzet, 1 vaddisznót, *Albrecht porosz herceg*: 1 vadkant, 1 nyestet, *August württembergi herceg*: 1 vaddisznót, 1 farkast, — a *Hesseni herceg*: 2 bölényt, 1 vaddisznót.

A csodaorvosok és delejezők.

(Vége.)

Az 1789-ki forradalom az állati delejesség elméletének további művelését, legalább Franciaországban, nagyban akadályozta. A közfigyelmet sokkal komolyabb események vették igénybe, s Mesmer követői, tevékenységük további színhelyül főleg Németországot választák. Itt a delejes álom csodái napról napra bámulatosbák lettek. A betegek látnoki tehetséget nyertek, jóstekintetők kiterjedt az egész földgömbre, láttak s hallottak láb- és kéz-ujjaikkal, s ismeretlen nyelveken olvastak, ha csak a könyv mellőkre tételt. Tudatlan parasztok, ha a nagy mesmeri folyam által vonaglászba estek, istenibb bölcsészeti előadásokat tartottak, mint minőket valaha Plato irt; az emberi lélek titkairól nagyobb ékesszólással s alaposabban beszéltek, mint a legtudósabb metafizikusok, a kik csak valaha éltek, s a legnehezebb theologiai ieladatokat oly könnyen s gyorsan oldák meg, mint egy ébrenlevő a saru szijait.

A jelen század első tizenkét évében egyik európai országban sem lehetett sokat hallani az állati delejességről, még magában Németországban is az ágyu dörgése anyagi irányt adott a gondolatoknak. Ezen idő alatt sötét felhő borongott az ujon fölfedezett tudomány felett s el sem oszlott mindaddig, a míg Deleuze nevű francia 1813-ban „Az állati delejesség kritikai történetét” ki nem adta. E munka új lendületet adott a már félig feledésbe ment tárgynak. Hírlapok, röpiratok és könyvek harcoltak ismét egymás ellen, és sok kitűnő orvos újra megkezdé kutatásait, azon komoly szándékkal, hogy a valót fölfedezze. Az állitmányokat, a melyek Deleuze híres munkájában előfordulnak, körülbelül a következőkben lehet összevonni:

„Van — ugymond — bizonyos folyadék, mely az emberi testből kiömlik, s akörül mintegy légkört képez, mely, minthogy semmi határozott folyása nincs, a közelében levő egyénekre legkisebb érezhető hatást sem gyakorol. Mindamellett akaratunk által határozott irányt nyerhet s akkor kiömlése oly erővel történik, a mely akaratunk erélyének megfelel. Mozgása hasonlít az égő testek lángjainak mozgásához, s a személyek különféleségéhez képest különböző sajátságokkal bír. A töményítésre nagy mértékben képes, és a fákban is találtatik. A delejező akarat, többizben ugyanazon irányban tett kézmozdulataival kísérve, a fát ily folyadékkal megtöltheti. A legtöbb ember, ha e folyadék a testből ki, s a delejező akarat által beléjük ömlik, hideget vagy meleget érez, ha a delejező kezét testök körül mozgatja, habár meg nem érinti is. Némelyek, ha e folyadék eléggé áthatotta őket, a holdkórosság egy nemébe, vagy a delejes lelkesület állapotába esnek s ezen állapotban a delejezőt dicsfény gyanánt látják körülveve a folyadék által, mely orrán, száján, fején s kezén világító sugarakban lövel ki. Nagyon kellemes illattal bír s a vizet és ételeket sajátságos izzel látja el.

„Ha a delej holdkórosságot idéz elő, akkor annak, ki ez állapotba esett, mindennemű képességei hibetetlenül öregbednek. A külszervek némelyike, különösen a lát- és hallszervek megszűnnek működni, de az ezektől függő érzések belsőleg jelenvannak. Ily módon az alvajáró vagy holdkóros nemcsak hogy zárt füllel és szemmel is hall és lát, de ez érzékei még sokkal élesebbek, mint ha ébren volna. Mindenben érzi a delejező akaratát, habár ezen akarat nincs is kifejezve. Belát saját testébe, látja mindazok testének legtökösabb szervezetét, kik vele összeköttetésbe vagy delejes közlekedésbe jönnek. Legtöbbször csak azon testrészeket látja, melyek betegek vagy rendtelenségben vannak, s azonnal gyógyszert is rendel számukra. Látnoki visiói s érzései vannak, melyek legnagyobb részt igazak, de néha tévesek is. Ha beszél, bámulatos könnyűséggel s ékesszólással fejezi ki magát. A hiúságtól sem ment. Egy bizonyos ideig önmagától tökéletesebb lényvé változik, ha a delejező által jól vezetetik, de tévutra jut, ha a vezetés hamis.”

Deleuze szerint akárki is lehet delejező s ezen hatásokat előidézheti, ha a következő föltételeket s szabályokat megtartja:

„Felejtse el egy időre minden fizikai és metafizikai ismereteit.

„Verj ki eszedből minden netán fölmerülő kétséget és kifogást.

„Hidd, hogy hatalmadban áll, a betegséget meggyógyítani.

„Tanulmányod kezdetétől hat hétig ne tégy semmi következtetést.

„Tápláld azon hő ohajtást, hogy jót akarsz cselekedni, higj a delejesség hatalmában s reméld föltétlen bizalommal, hogy sikerrel alkalmazhatod. Szóval, hagyj fel minden kétkedéssel, kívánj sikert, s járj el egyszerűen és figyelemmel.”

Azaz, más szavakkal: „Légy könnyen hívó s állhatatos, mellőzz minden korábbi tapasztalatot, s ne hallgass a józan észre, — ekkor olyan delejező vagy, mind annak a rendje.” S ha egyszer ezen épületes állapotban vagy, hozzáfoghatasz a műtethez, melyhez szerzőnk még a következő utasítással szolgál:

„Távolíts el a betegtől mindenkit, a ki terhedre volna, s csak a szükséges tanukat, vagy ha lehet, csupán egy személyt hagyj magad mellett. Ezt aztán szólítsd fel, hogy az általad alkalmazandó eljárással s a műtét

eredményeivel semmikép se foglalkozzék, hanem veled együtt ohajtsa a beteg meggyógyulását; legyen rá gondod, hogy szabadon mozoghass s intézkedjél, hogy műtetedet semmise zavarja s meg ne szakítsa.

„Ezután betegedet lehető kényelemmel ültess le, magad pedig ülj vele szemközt, de valamivel magasabban s olyformán, hogy térdei a tied közt, s lábai a te lábaid mellett álljanak. Azután mindenekelőtt figyelmeztess, bizz rád magát teljesen, ne gondoljon semmire, a netalán célzott hatást ne kutasza, ne féljen, meg ne zavarodjék s el ne csüggedjen, ha a delejereje pillanatnyi fájdalmat okozna.

„Miután magadat teljesen rendbeszedted, vedd ujjaid közé a beteg hüvelykeit, olyformán, hogy hüvelyked belső fele az ő hüvelyke belső felével érintkezzék, s aztán szemedet meressz rá erősen. E helyzetben 2—5 perczig, vagy annyi ideig maradj, míg azt nem érzed, hogy hüvelykeitek egyenlő melegek. Ekkor kezedet visszahuzod, miközben azt jobbra és balra mozgatod, s egyuttal úgy fordítod, hogy tenyered kifelé álljon, s e helyzetben a beteg feje tetejéig fölemeled. Ezután kezeidet a beteg vállaira teszed s körülbelül egy percz eltelté után karjain gyengéden végighuzod egész az ujjai hegyéig. E huzogatást öt- vagy hat-szor kell ismételned, de mindig megfordított kézzel, s a testtől kissé távol tartva azt, mielőtt ismét fölemelnéd. Azután kezeidet a fejére teszed, s onnan egy vagy két hüvelyknyi távolban, arczán lefelé huzod egész a szivgödörig. Itt két percznyi szünetet tartasz, mialatt hüvelykedet a szivgödörre, ujjaidat pedig az oldalborda alá helyezed; egy percz elteltével aztán kezeiddel a testen lefelé mégy, egész a térdekig, vagy ha fölkelés nélkül megteheded, egész a lábujjakig.

„Ezen műtétet az ülés alatt többször ismételd, s alkalmilag a beteghez vonulj közelebb, olyformán, hogy kezeidet a vállak hátsó részére tevé, onnan a hátgerinczen és czombokon végig huzhadsz egész a térdekig, vagy ha lehet, a lábakig.”

Ez a Deleuze által előadott delejezési eljárás. Hogy a gyenge, megerősített, idegbeteges nők ily módon vonaglászba ejthetők, azt az állati delejesség legmakacsabb ellenei sem vonják kétségbe. Épen oly bizonyos az is, hogy ezen eljárással erős testalkatu embereket el lehet *altatni*. Azonban azt sem fogja senki kétségbevonni, hogy a csend, az egyhangu nyugalom s a hosszabb ideig félfekvő helyzetben maradás, minden delejezés nélkül is képesek az embert elaltatni, s hogy az izgatottság, utánzás ösztön s élénk képzelőerő a gyengébb testalkatuakat még vonaglászba is ejtheti, habár delejereőt nem alkalmazunk is.

Egy más, a Deleuze munkája megjelenése után nemsokára feltűnt híres delejező, Fária abbé, kísérletei által bebizonyította, hogy a mondott hatások előidézése végett teljesen fölösleges a delejezés, s csupán elegendő képzelőerőre van szükség. Ő betegét egy karszékbe szokta ültetni, s miután szemei bezárására figyelmeztette, erős, parancsoló hangon csak ez egyetlen szót mondá ki: „alugyál!” Ő soha sem élt semmiféle manipulatioval, s a szokásos delejező-készletet sem használta, mindamellett sikerült száz meg száz beteget elaltatnia. Dicsekedett vele, hogy ezuton ötezer alvajárót csinált. Gyakran a parancsszót háromszor, négyszer is kellett ismételnie, s ha a beteg mindamellett sem aludt el, elküldte őt, azon nyilatkozattal, hogy a delejezésre nem fogékony.

Átalában megjegyzendő, hogy a delejezők épen nem tartottak igényt általános sikerre. Erős és egészséges embereket, ugymondák, továbbá olyanokat, a kik nem könnyen hívók és gondolkoznak, nem lehet megdelejezni; de igenis a könnyen hívó és gyenge testű és lelkű embereket. Arra az esetre pedig, ha oly személyekkel is megbuknák a kísérlet, a kik a delejkepesek osztályába tartoznak, a delejezők azzal állanak elő, hogy vannak idők, midőn ezeken sem lehet hatást előidézni, mert egyetlen gunyolódó vagy kételkedő jelenléte a delejefolyam erejét gyengíteni sőt hatását teljesen megsemmisíteni is képes. Deleuze utasításában világosan mondja: „Dohase delejezz kíváncsiak jelenlétében!”

Cikkünket nem fejezhetjük be jobban, mint e következő szavakkal: „A delejezés, mond egy szellemdús férfiú, a bölcsészetre nézve, mely azt elveté, nem volt egészen haszon nélküli, mert abban az emberi ész tévedéseinek egy új példája, s e képzelőerő hatalmának bámulatos bizonyítványa tűnik fel, úgy hogy azon, még folyvást megfejtetlen kérdésre — minő befolyással van a szellem az anyagra? — legalább némi gyenge s tökéletlen világót vetett.”

Böngészet az élet és tudomány mezején.

(Folytatás.)

— *Diogenes* fényes nappal lámpást gyújtva elindult végig a városon. Sokan kérdezték, mit cselekszik? embert keresek, ugymond, azt jelentvén szavaival, hogy a városban alig van ember, kit erkölcsileg embernek lehessen nevezni. Ugyancsak *Diogenes* látván egy ház ajtaján ezen feliratot: *Idő rosz embernek bejöni nem szabad* — hát — ugymond, a ház gazdája merre megyen be?

— Sokan panaszkodnak — így ír *Seneca* — az élet rövidsége felől, pedig nem az a baj, hogy kevés esztendeink volnának, hanem sokat elvesztegetünk. Az élet elég hosszú ha jól átéljük, rövidde magunk teszszük. A sok kincs, ha pazar kezekre kerül, hirtelen elfogy, takarékos kezekben pedig neveddik; így az élet is sok, ha megkiméled. Nem élni jó, hanem jól élni jó. Ne azon légy, hogy sokáig, hanem azon, hogy eleget élj. Mit ér annak a 80 év, ki henyeséggel tölti el? Az életet cselekedettel, nem évekkal mérjük.

— *Demosthenes* kérdezett meg, miként szerzette meg a szónoki tehetséget? több olajat fogyasztottam el, ugymond, mint bort.

(Folytatjuk.)

T Á R H Á Z.

Adatok Petőfi halálához.

(Ismét három levél, melyek elseje érdekes részleteket közöl a segesvári csatáról és csataterőről; a másik kettő korábbi levelek állításait czáfolja.)

XI. Thaly Kálmán levele.

Pest, nov. 25.

Tisztelt szerkesztő ur! A nyarat és az ősz egy részét Erdély beutazásával töltöttem. Részletes uti vázlatomat világ elé szándékozom bocsátani, addig is azonban, mielőtt meg történéhetnék, elmondom önnek, a mit Petőfi re vonatkozólag megtudhaték.

Sept. 13-án Fejéregyházára mentem, a régi várkastélyt, s az ezen helység és Segesvár közötti csataterét megszemlélendő. A kastély érdemekben megőszült birtokosa, gróf Haller Ferencz, ki mint Bemnek 1849-ben egyik seregpáncsnoka, később az Ujépületben és Josephstadtban — honnét csak pár éve szabadult ki — sokáig fogva volt, a legnagyobb szíveséggel fogadott. Az első órákat a szép régi, de a forradalomban sokat szenvedett kastély megtekintésével töltöttük el. Alkonyat előtt kimentünk az országotra dülő kertbe, melynek keleti oldalán egy magas, emeletes, szintén a forradalom alatt rommá lett kerti lak áll. E nek tetejéről, honnét az egész tájra felséges kilátás nyílik, néztük át a vidéket, illetőleg a segesvári harcztér, melynek azon része, hol a magyar seregek állottak: Fejéregyháza határában fekszik.

A csata egész folyamát, s egyes részleteit a derék gróf — ki abban maga is személyesen résztvett — legélénkebb színekkel festé le előttem. Ki a helyszínét ismeri — pedig ez vagy szemmelátás, vagy rajz nélküli leírás által változatossága miatt alig eszközölhető — csak az szerezhet magának tökéletes fogalmat a csatáról, s az értheti meg Bemnek azon — hogy úgy mondjam — tulvakmerőségét, hogy egy 42 ágyúval ellátott, 18 ezer emberből álló sereg ellenében: mikép mert harcot kísérteni 2800 emberrel s 8 rosz ágyucskájával. Mert bár ez így vala is: mindamellé, ki a csataterrel, és Segesvár fekvésével ismeretes — lehetetlen, hogy meg ne győződjék afelől, miszerint ha — a tervhez képest — Kemény Farkas Maros-Vásárhely felől eljő vala, s azon oldalról megtámadja az ellenséget: egy orosz sem menekül ki Segesvárból. De Kemény Tordánál egy napot késett: emiatt vesztett el a csata.

Bár a harcznál némi részletet most csak a Petőfi dolgaért írok is: okvetlenül szükségesnek látom, a helyiségről legalább némi fogalmat adni.

A Nagy-Küküllő folyama Udvarhelytől Segesvár irányában lefelé haladván, magas hegyektől környezett völgyületet foly át. E völgy egyik katalanszerű kanyarulatában fekszik a festői ódon Segesvár, s tőle alig félóra járásnyira Udvarhely felé Fejéregyháza. Ezen helység és Segesvár között a hegység mindinkább összeszorul, olyanformán, hogy közvetlen Segesvár mellett egy majd egész meredeken kinyuló hegyfok áll; — e hegyfok aljáról tüzeltek az orosz ágyúk, míg tetején a jobb szárny: az orosz gyalogság állott, állotta meg-megújuló rohamait a Bem balszárnyát képező honvédségnek, mely az átellenes hegy erdős tetején volt föllállítva: feladata az orosz jobb szárnyat rohammal áttörni, s ágyúik mögé kerülni.

Azon, szintén a völgybe alányúló, de lejtős oldalú hegy — melyre a magyar gyalogság volt helyezve — Fejéregyház közelében s határában esik és amazt dominálja. E hegy lejtőjére állittatá Bem a maga nyolcz ágyuját, míg jobb szárnyán huszársága: a Kossuth- és Mátyás-huszárok küzdöttek a tulnyomó orosz lovasság ellen, lenyulva egész a tulsó meredek hegyek alját mosó Küküllő partjáig.

Az 1849-iki év július 31-ik napján volt — beszélé a lelkes gróf — délelőtt 10 óra tájban, midőn a hegy lejtőjén Bem mellett állottam, ki is akkor mozdonyoztatá le ágyúit, s azok elhelyezését személyesen rendezé. Petőfi ekkor szintén Bem közelében időzött. Egyszerre észreveszszük, hogy a segesvári uton porfölleg verődik, s felhőiből lándzsák erdeje villan ki. Scariatin tábornok vezetete hadra a kozákokat.

— „Die Kanon her! — kiáltott az öreg — ich will szelbst szieszen!“
S azzal sajátkezüleg irányzá meg a legközelebbi ágyút. A lövés — legelső e csatában — eldőrdült, a tizenkétfontos jól oda vágott a porfölleg közé — s Scariatin generálist lehordá lováról. (Most is ott áll siremléke, az országotnál néhány ölnyivel fölebb.)

Igy kezdődött el a csata. Az útközetre kivonuló orosz seregek — kiknek vezényletét most már b. Hayde vette át — tábornokuk holtestével szemben találkoztak. Rosz omen.

A tüzelés azonban mind hevesebben folyt. Az oroszok a hely szorosága miatt teljes erejüket ki nem fejhették, másfelől meghallván, hogy Kemény Farkas minden pillanatban hátuk mögött teremhet: lovasságuknak jó részét tehát azon oldalról tarták készen legalább az első roham visszavérésére.

Déli 12 és 1 óra között Bemnek ágyúi már kezdték áthévílni, míg az oroszok mindig frissekkel dolgozhattak, — azonban tüzeik átkozott roszul löttek. Majd kevés idő mulva két magyar ágyú — olyan Gábor Áron-féle, harangmassából öntött — szétpattant. S a magyarok már-már lankadozni kezdenek. Epedve várták: mikor fognak már tullelülről megszólalni Kemény Farkas ágyúi? De azok nem szólaltak meg. Kemény még mindig nem érkezett.

Bem gyalogsága már ötször ostromolta meg a szemben fekvő meredek

hegyet: s ötször veretett vissza a mindig újuló orosz csapatok által. Azért folyvást puskáztak egymásra. Az ágyúk azonban gyerebben dörgének.

Egyszerre — mintegy félháromkor — egy lengyel káplár szökött át az ellenségtől, tizenhatsz orosz közlegénynyel. Ez figyelmezteté Bemet, hogy még csak két óra folyásaig tartsa a tüzet, s az oroszok bizonyosan meg fognak retirálni, mert már 600-nál több halottjuk van, s a katonaság lankad. A magyaroknak ekkor még alig volt 60—80 halottjuk, de sebesült — különösen a gyalogság között — számos.

Bem erre kettőztetett erővel ujtá meg a csatát: a tüzelés rettenetes lön; két orosz lőporszekér a légbé röpített.

Petőfi Haller ez idő alatt többször látta az ágyúk háta megett a hegyfordulat lábánál ülni, azon 20—25 huszár közelében, kik oda ágyufödözetkép voltak felállítva. Ott ült Petőfi a csata alatt, leheveredett a gyepre, s egy térdére fektetett papirdarabra valamit jegyezgetett.

Ezalatt az orosz sereg azon részéből, mely a Kemény Farkas ügyelésére volt rendelve, kivált mintegy két század kozak, s megunván a hosszas várakozást, s látván, hogy Kemény nem érkezik; elkezdett a Maros-Vásárhely felé vezető ut, s a Küküllő jobb partjani hegyek között előrehaladni. Fölérve e hegyek egyikére: Fejéregyház irányában, a magyaroktól észre nem vétetve a völgybe aláereszkedtek, s a faluban, a leégett kastély mögött végig haladva ráütöttek azon 20—25 huszárra, kik Bem ágyufödözetét képezték. A jobb szárnyon küzdő huszárság a lárma hátratekint, s látván, hogy a kozákok hátok mögé kerültek, megfutamodik, mire a nyomukban özönlő orosz lovasság a védtelen maradt ágyúkra csap, s a tüzeik között irtóztató pusztítást visz végbe.

A kozákok között az óriás erejű és bátorságu Zeyk Domokos vágott utat Bemnek, kivel Haller is vele volt.

Azon pillanatban — mondja ez utóbbi — midőn visszavonultak: látta ő jobbra tekintve, hogy Petőfi azon 20—25 huszár végromjaival küzdő kozákság elöl alig 25—30 lépésnyi távolban futott az uttól föl a hegynek, az ezt borító erdő felé törekedvén. Az erdő azonban a hegy aljához még jó messze van, s ő gyalog, üldözői lovon, tőle alig 25—30 lépésnyire. Hogy elérhette-e az erdőt? vagy a kozákok által leölelt? Haller azt már nem láthatta, — mert ő Bem megmentésével volt elfoglalva. Többé aztán nem is látta ő Petőfit, pedig Bemnek további táborozásaiban is résztvett.

Különben — föltéve, az ezek szerint nagyon valószínűtlen körülményt — hogy t. i. Petőfi a kozákok elöl szerencsésen az erdőségbe menekülhetett volna: még ez sem bizonyítja, hogy e harcban el nem vesztett: mert midőn a rend teljes megbomlása után a sokszoros rohamokban kifáradt gyalogság a többi sereg után — állásából a most már támadó orosz balszárny által is szorítottva — előszállongott volna; az az egész völgyet, s oldalakat elborító, s tábornokuk és 700 bajtársuk veszteért boszut libegő oroszok által igen csékély kivétellel lekonzoltatott. Azok közül pedig, kik az erdőkben szertebojonganak, némelyek sebeikben vérzettek el ápoláshiány miatt, másokat pedig az ellenséges érzelmű szász és oláh nép vert agyon.

Ezeket hallám a leghitelesebb szemtanutól, gróf Haller Ferencztől, ki Bemre vonatkozólag még igen sok érdekeset és jellembevágót beszélt, a mi már szintén mind a história tulajdona; majd másutt elmondandom.

Másnap végig mentem a csataterén, elborongtam a még itt amott látzó harci sírok fölött, lelkem elborult a fájó emlékezettől, midőn hosszasan gondolkodám az elveszett csatáról és elveszett költőről.

Azután beszéltem egy segesvári polgárral, ki az elesettek temetésénél személyesen jelen volt, s állítja, miszerint ő szintén látott egy mellén pikával átütött szőke szakállu és bajszu embert, zsebeiből kiforgatott irományokkal, mint ezt a V. U. egyik — Petőfi haláláról irt — tudósításban is olvashatni; csak hogy e holt — szerinte — az uttól kissé fölfelé, az említett hegynek lejtőjén feküdt, mint ez a gr. Haller elbeszéléseivel is teljesen összehangzó.

Igy tehát ő azon, a reserva-huszárokra rohanó s a csata sorsát véletlenül eldöntött kozákság által öletett volna le. — A magyar halottak száma — ugymond a segesvári polgár — ezeregyre ment, kik közül sokakat az erdő széléről hordtak le: mely körülmény bizonyítja, hogy épen az erdő aljánál — merre Petőfi törekedett — dühöngött erősen az öldöklés a csata után. A kozákok roham, — és így valószínűleg Petőfi halála is — délutáni 4—5 óra között történt, gr. Haller és e polgár szerint.

Még mielőtt Segesvárott jártam volna: utaztam le a borszéki fürdőből Gyergyón át Caikba. Szárhegyen kocsit cseréltem. Egy jó értelmes arczu székely fuvarosom akadt, kinek világos késsel szegett nadrágjáról azonnal észrevettem, hogy egykor a székely-huszárok között szolgált. Szóba elegyedtem vele. Kisült, hogy a forradalomban Bem alatt harcolt. Elő kezdém hozni a forradalmi csatákat, s mennél tovább haladtunk, és így mennél jobban ismerkedtünk: az én székelyem annál nyiltabbá lön. Utóbb a segesvári csatáról is előkerült a szó. Kérdezém, hogy ott volt-e?

— Vagy igen, eédes urfi, ott es ott valeek! A Bem apót midőn kihozók a bajból, igaz székely hitemre mondom, nyolcz kozákot küldök a más világra! De egy rusnyagyeckeja ugyancsak fejül es vága!

S ezzel levevé kalapját, s nagy csontos homlokán valóban egy mély görbe forradás tanusítá, hogy székelyem valót beszél. Majd Zeyk Domokos hősi halálát is elmondá, állítván, hogy ő szintén Zeyk közelében harcolt, s egyedül jó lovának köszönheti menekülését.

— Ott esek el Petőfi es! Tevé utána a jó atyafi, nem kis bámulatomra,

imé ez az egyszerű ember annyira felfogá nagy költőnk jelentőségét: hogy késő tizenegy év után is visszaemlékezik reá!

— Hát ismeré Petőfit maga bá?

— Hogy esmere-e? Megmutaták vala nekem a táborban; beszeeltem es velee!

Kikérdezém őt: nem tudna-e valamit körülményesebben Petőfi haláláról? Mire azt mondá, hogy mikor a megzavart huszárság Székely-Keresztúron összeverődött: egy amaz ágyu-védelemre rendelt 20—23 főnyi huszárcsapatból megmenekült bajtársa mondá neki, miszerint látta, midőn Petőfire két kozák rárohant, azonban segítségére ő nem mehetett, miután őt magát is annyira körbekapták, hogy csak a legnagyobb erőmegfeszítéssel és őt sebbel sikerült megszabadulnia.

Egyebet a jó székely nem tudott mondani.

E néhány vonásból áll mindaz, mit a nagy költő haláláról megtudhatunk; hanem e három különböző kutfőből merített adat csodálatosan egybehangzik.

Sietek ezeket nyilvánosságra juttatni; tegyék azt mások is, kik még ide vonatkozó adatoknak birtokában volnának, — miglen sikerülend a valót kideritenünk.

Thaly Kálmán.

XII. Körösi Csoma József levele.

(Czáfolat Szöllősi Balázs VII. számú levelére.)

Sz.-Ujlak (Szatmár), nov. 25.

A m.-szigeti VII. számú levélre, Petőfit illetőleg felhiva érzem magamat (ha valaki meg nem előzne, mert ezt sokan tehetnék) hiven, igazán, és minden kétséget eloszlatólag felelni. — Először is, nagyobb bizonyosság okáért azt említem meg, hogy csak mostanában elhalt édes atyám, az ama levélben említett mltgos Hatfaludi Elek ur bölcsészai lakától egy órai távolságra lakván, a már kihalt néhai uri családdal, mindig a legjobb és legbizodalmasabb viszonyban élt, ki előtt soha e családnak semmi titka nem volt. Következésképen magam is már mint gyermek, mint felserdült ifju, mint deák, mindennapos és otthonias voltam ez előttem mindig emlékezetes uriháznál. De mindennapos és otthonias voltam az 1849-ki fegyverletétel után is, mint haza került honvéd. És ritka nap volt, hogy meg ne fordultam volna ez uri háznál, hol nem egykét, de számos menekült huzamos időn keresztül a legszivesebb vendégszeretben részesült. Egyenként megtudnám mind nevezni, hogy kik voltak, de fájdalom, Petőfi nem volt köztünk soha. — Igaz ugyan, jól emlékszem, hogy egyszer az a hír terjedt el a vidéken, hogy Petőfi egy szomszéd falusi bizonyos uriembernél megfordult volna. En, ki forradalom előtt Petőfit ismertem (ezalatt nem találkoztam vele), sorsa igen érdekelt, alaposan tudakoztam és utána jártam, végtére is csak az jött ki, hogy nem igaz. — Azt mondja a deák: „de mortuis nihil, nisi bene.“ Engedjük meg mégis az elhunyt jó öreg urnak azt a gyengéjét, hogy az ilyen híreket mint bizonyost szokta mondani másoknak, mert büszke volt arra, ha mennél több menekült fordult meg házánál, holott maga is üldözve volt. Nekem tiszta hitem az, hogy Petőfi a segesvári csata alkalmával elhalt. En ezalatt Kolozsvártt voltam, s a végzetes csatából egy pajtásom ide jött; ez beszélte nekem, hogy miképen történt az, hogy menekült meg Bem tábornok, melyik huszár pajtásunk adta át a lovát neki, és hogy Petőfi is elesett.

Ha Segesvárnál el nem halt volna, két utja lett volna: vagy Szeben felé a sereggel, mely Dévánál tette le a fegyvert, vagy Kolozsvárnak, innét Hunyadra, s később Zsibóra, hol az utolsó fegyverletétel volt a két hazában. De ide, bizonyosan tudom, hogy nem jött. — Még egy lehetett volna, hogy Bemmel kimenjen, de ezt is bizonyosan tudjuk, hogy nem történt. Másfelé menekülnie nem lehetett. A mint a segesvári hadsereg tökéletesen széjjel volt verve, meglehet, hogy mint menekülni kívánót csak ugy magánosan gyilkolta le az ellenség, hogy senki sem volt hozzá közel. Azonban megtörténhetett az is, a mit Gobóczi Károly levele tartalmaz, hogy a sereg után akart volna menni és ezen útjában gyilkolták le. Ily nyom nélkül tünt el abban az időben nekem is egy testvéröcsém, mint honvéd székely huszár, kiről mind e máj napig semmi bizonyost nem tudunk, meghalt-e, él-e?

Körösi Csoma József.

XIII. Kálnoky Sándor levele.

(A kire a „Kolozsvári levél“ írója egyenesen hivatkozott, megszólalt, s határozottan kimutatja a tévedést.)

Csik-Szent-Mihály, nov. 19

A Vasárnapi Ujság 45-ik számában Kolozsvárról október 16-án az V. számú levélben B. ur mint szemmel látott tanu bizonyoságot teszen arról — hogy Petőfi Sándor a segesvári csata alkalmával nem esett el, és következöleg ott meg sem halt; — állításait következő adatokra alapítván:

Augusztus 5-én 1849. délután 4 és 5 óra között, egy vasárnapi délután Maros-Vásárhelyt engem mint segédtsztem a főhadiszállásra Bem tábornokhoz kísért; ott találtuk volna Petőfi Sándort is, mely alkalommal én őt a költővel ezen szavakkal ismerttettem meg: „Petőfi Sándor százados és hazánk jeles költője.“

Miután B. ur reám hivatkozik, sajnálattal kell oda nyilatkoznom, hogy ő mind a személyre, mind az időre nézve nagyon téved, — én őt nem Petőfi Sándornak, hanem Gál Sándornak mutattam be.

Tisztelt B. barátom augusztus 5-én, mint állítja, 5 nappal a segesvári csata után Petőfi Sándorral Maros-Vásárhelyt nem találkozhatott, miután mi mind a ketten a levélben említett hadtesttel M.-Vásárhelyt már augusztus 2-án odahagyván, Szeben felé indultunk, — az említett augusztus 5-én Szebent bevettük.

Egressy Gábor, ki ugyanabban a hadtestben s hadjárásban résztvett a IV. levélben maga bizonyítja, hogy Petőfi Sándorral a segesvári csata után nem találkozott többé, én az ő közlését hitelesnek tartom.

Kálnoky Sándor.

Naptárírodalom 1861-re.

(Folytatás.)

5) **Kakas Márton naptára.** Kiadja Heckenast. „Van-e, ki e nevet nem ismeri?“ (már mint Kakas Mártonét), kérdjük Petőfivel. Az idén megint hét országra szól a kukorítása. Legmulatságosabbak benne az 1861-re való időjóslatok, melyekben e hónapok gratuláló, protestáló, ígérkező, bárátkozó, apprehendáló, betegápoló stb. hetekre vannak felosztva s mindenikhez mottóul egy-egy körmönfont közmondás mellékelve. Igen jóízű történetkéék még: „Mikor az ember egymás nyelvét nem érti,“ székfoglaló beszéd Kakas Mártontól, és a „Vadonutaj freskókép.“ Számos szövegbe nyomott képpel. Ára 80 kr.

6) **Országos nagy képes naptár,** szerkeszti Girókuti P. Ferencz. Attila szinezett arcképével. Tartalma: Csillagászati naptár. Szépirodalmi rovat. Nemes mulatságok. Új találmányok. Hasznos házi jegyzetek. Évi krónika a világ nevezetes eseményeitől. Statistikai adatok. Gyászlap. Külföldön levő hazánkfiai. Hazai intézetek. Egélyiek. Magyar könyvészet. Egészségügyi intézkedések. Czim- és névtár. Városok. Hasznos tudnivalók. — E naptár főérdeme az ügyes és rendszeres összeállítás. Nehány igen érdekes rovat van benne, p. Külföldön tartózkodó hazánkfiai, történelmi naptár stb., a közhasznu rész jóval erősebb, mint a szépirodalmi. Igen gyöngé azonban a „Szép, jó s hasznos könyvek ismertetése“ czimű rovat, hol a jóra való könyvek is többnyire gyenge oldalukról dicsértetnek meg. Reméljük, esztendőre e tekintetben is élvezhetőbb leend. Ára 1 ft. 50 kr.

7) **Zöld ördög,** (humorisztikus naptár), kiadja Emich Gusztáv. Egy követ fú Bolond M., Kakas M.-nal, s nem is áll alább amannál, hibája csak az, hogy a sikerült élczek közt több már általa felhasznált dolgokat is hoz. Ára 80 kr.

8) **István bácsi naptára,** szerkeszti Majer István. Régi ismerőse a közönségnek. Szépirodalmi tartalom: Ney Ferencz beszélye, egy költemény Mindszenti Gedeontól, Gödör István népies beszély, képekkel. Béla király (pályadíjt nyert mű). Gyászenek. Honfidal stb. A közhasznu rész gondosabban van összeállitva. István bácsi nem mai gyermek már, jól ismeri őt a közönség, jelen évi naptárára azt mondhatjuk, hogy nem áll alább a mult éviéknél. Ára 50 kr.

9) **Alföldi Mórió.** Kiadja Telegdi, Debreczen. Nincs valami izetlenebb, mint ha valaki széltiben élcel, s egyik elménczsége sületlenebb a másiknál. Ez egész naptárnál szánalomra indítja az embert az a nagy erőködés, melylyel hatásképtelenségét hasztalanul vesződik legyőzni. Vajmi dicséretes, ha valaki nem kap olyanba, a mihez nem ért. Ára 50 kr.

10) **Emich Gusztáv nagy képesnaptára,** szerkeszti Vahot Imre. Kazinczy fametszetű arcképével. E naptárban a közhasznu résznek igen csekély tér van szorítva, az egészet inkább a szépirodalmi rész foglalja el, ezek közt van nevesebb írónknak egy-két újabb műve. Ára 1 ft 50 kr.

11) **Protestáns naptár,** szerkeszti Ballagi Mór, kiadják Engel és Mandello b. Prónai Gábor, b. Vay Miklós, Balogh Péter, Apostol Pál s több hirneves protestáns férju arcképével és életrajzaival. E naptár kizárólag protestáns családaink számára van szerkesztve, kiknek hasznos és bő tartalma miatt bátran ajánlhatjuk. Ára 50 kr.

12) **Aradi utasító naptár,** Márton Ferencz által ügyes tapintattal szerkesztve. Megjelent Aradon. Ára 70 ujkr.

Egyház és iskola.

b.— (Templom-kérdés.) N.-Enyedről írják a „K. K.“-nek a ref. és luth. felekezetűek szép egyetértésben éltek egymással egész a forradalomig: úgy hogy például kebelbeli tanácsuk is csak egy volt, melynek tagjai a népességhez képest aránylag választattak a két felekezet tagjai közül s az énekvezérek fizetése is egy pénztárba gyűlt be s adatott ki; de 1849-ben midőn a lakosság a füstölő romok közé visszatért: a lutheranusok külön kebelbeli tanácsot alkottak és ügyeik vezetését a reformatusokétól elkülönítették, ez évben már azt is kezdik követelni, hogy énekvezérük a ref. pénztárból kapja fizetését, hogy avult templomok helyébe szép új templom építtessék a ref. egyház költségén s hogy az egyház külső s belső javai egyenlően osztassanak meg a ref. egyházzal. E követelést azon állításra alapítják, hogy a hajdani templomcsere alkalmával a ref. egyház némely kötelezettségeket vállalt magára a luth. egyház irányában. — Az ügy még eldöntve nincs s jelenleg a két felekezet főegyházi tanácsai előtt áll.

+ (A sárospataki főiskola tanárai) közelebb egyértelműleg elhatározták az ottani jogakademia rögtöni visszaállítását. Addig is, mig az egyházkerület a jogakademiát szervezheti, Csoma Mihály s Antalfi János tanárok készséggel ajánlkoztak, hogy az előbbi a magyar közjogot, az utóbbi pedig a magyar magán- és váltó-jogot f. évi nov. 21-től kezdve díj nélkül adandják elő.

b.— (A nagyváradi magy. kir. akademiában) már minden tantárgyat magyarul adnak elő.

+ (A pesti községtanács) elhatározta, hogy a helybeli evang. gymnasiumot évenként 1000 ftal segélyezendi.

+ (A pesti zsidóközség) pályázatot hirdetett magyar papi szónoki állomásra.

Irodalom és művészet.

b.— (A hivatalos Budapesti Hírlap) jelenti, miszerint e lapnak az alkotmányos rendszer szelleme szerinti átalakítása dec. 1-én lép életbe.

— (Vida József „Nemzeti Koszoru”) című munkája Ráth Mór bizományában megjelent, s az előfizetők pár nap múlva teljesen ki fognak elégtetni. A csinosan kiállított könyv bolti ára 1 ft 30 kr. Addig is, míg e költői becsül bővebben szólunk, ajánljuk olvasóink figyelmébe.

+ Megjelent a Mentovich által szerkesztett „M.-Vásárhelyi Füzetek” második évfolyamának V. és VI-ik füzetek. Megnyitja e füzeteket: „Erdélyi természetrajzi körut” című cikk. Ezt követik: „Úti vázlatok,” b. Kemény Gáboról; „Mikor folyamodjunk a vegytanárhoz?” Brassaitól; „Mikes Kelemen egy levele,” közölve Cserei Gábor gyűjteményéből; „Poharzás közben,” vers Mentovichtól; végre apróbb közlemények. — A borítékon előfizetés hirdetik a harmadik évfolyamra. Előfizetési ár félévre (3 füzetre) 1 ft. 50 kr., egész évre (6 füzetre) 3 ft.

+ (Bocskai Papp Lajos „Történeti elbeszélések.”) című munkára előfizetést vagy csupán aláírást hirdet. A husz beszélykét tartalmazó, legalább 12 ivre terjedő s 3 füzetben néhány történeti képpel díszítendő munka ára 80 kr., egyes füzetre is lehet előfizetni 30 kr-ával. A megrendelések Debreezenbe Telegdi K. Lajos könyvkereskedőhöz, vagy H.-Nánásra szerzőhöz jövő január hó végeig beküldendők. Tíz előfizető után egy tisztelet-példány jár.

— A tevékeny egri sajtó egy új szép kiadású művet hozott ily cím alatt: A Zsoltárok könyve a Vulgata szerint figyelemmel az eredeti szövegre. Káldi György fordítása nyomán Allioi J. F. jegyzeteivel átdolgozva (Tárkányi Béla József által). Az Apostoli szék jóváhagyásával Egerben 1860. az érseki lyceum könyvnyomdájában n. 8-rét 23. iv. Ára 1 ft o. é. Mutatványul adta ezt ki és pedig a Vulgata szövegével együtt a gondjait mindenre kiterjesztő nagy érsek és hazafi Bartakovics Béla addig is, míg az egész szentírás új kiadását ily átdolgozásban megindíthatja, melynek legnagyobb része, mint hitelesen értesülünk, már átment az apostoli szék által kinevezett bírálók vizsgálatán, kik közül elég legyen a roppant tudományú Lono-vics érseket említenünk a mű értékének kellő méltánylatul.

+ (Új érdekes munkák.) Ráth Mór könyvkereskedésében Mocsary Lajosról, egy korszerű tárgyú munka jelent meg ily cím alatt: „Programm a nemzetiség és a nemzetiségek tárgyában.” — Ugyancsak Ráth Mór kiadványa: Rogerius mester váradi kanonok siralmas éneke, Magyarországnak IV. Béla király idejében a tatárok által történt romlásáról, Tamás spalatói esperes „Historia Salonita”-jából a tatárjárás története. Nagy Magyarország dolgáról. Fordította Szabó Károly. Ára, valamint a fennebbi munkának, ugy ennek is 1 ft.

+ (Kövér Lajos) egy új, öt felvonásos vigjátékot adott be a drámabíráló választmányának ily cím alatt: „Egy viharos éjszaka.”

+ (A örök ifju Fáy Andrástól) ismét egy új munka fog nemsokára megjelenni ily cím alatt: „Házi és iskolai növendékélet.”

+ (Hartleben „Olvasó-tárának” harmadik folyamára) hirdet előfizetést. E harmadik folyam 48—72 füzetek foglal magában, következő tartalommal: „I. Napoleon fénykora és hanyatlása” című regényes korrajz folytatása; egy legújabbban Párisban megjelent magyar tárgyú regény: „Ilona,” írta Eiluj Nixarpa (Apraxin Julia grófnő), fordította Ágay A.; „Az új Don Quixote,” írta Hacklaender F. W., fordították Nagy István és Székely József; „Egy szegény leány története,” írta George Sand, ford. Ágay A.; „Sze-szélyes hölgy,” regény, írta Flygare Carlén Emilia, ford. Székely József. — Ezen 48—72 füzetig terjedő folyam előfizetési ára 6 ft 50 kr. Az eddig megjelent művek egyenkint is kaphatók, részenkint (két-két füzet) 50 kr-ával.

+ (Román népdal-gyűjtemény.) Gozdu Manó pesti ügyvéd hazánkfia egy kötet román népdalt gyűjtve össze, azokat magyar fordításban kiadni szándékozik. A fordítással, mint halljuk, Zajzoni van megbízva.

+ Debreczenben Telegdi K. Lajosnál megjelent: „Bonaparte Napo-leon Lajos titkos emlékiratai.” Az eredeti kiadás után fordítva. Harmadik füzet. Ára 80 kr. Az egész munka 6 füzetből álland. Ugyanott jelent meg: „Magyarország alkotmányos dala a nép számára,” Mészáros Károlytól. A kis füzet ára 10 kr.

+ (Egy névtelen röpirat) jelent meg Debreczenben Csáthy és társánál ily cím alatt: „Mik jelenleg teendők?” Az egész csak 19 lapra terjed; ára 40 kr. o. é.

b.— (A pécsi kölcsönző könyvtár) tulajdonosa könyvjegyzékéből látható, hogy ott 4000 darab könyv áll, a mi elég szép szellemi élvezettel kínálja a pécsieket, kik azt, legalább úgy hiszszük, igénybe is veszik.

+ (A „Lelki kincstár” „Házi kincstár” címmel) újévtől fogva Bal-lagi Mór, Batizfalvi István és Peti József tanárok fogják szerkeszteni.

+ (Új humorisztikus lap.) Humorisztikus lapjaink száma egygyel szaporodni fog, mely Szokoly Viktor szerkesztése mellett, „Garabonciás diák” cím alatt, jövő január elején fog megindulni. Mint halljuk, ennek is egyik főtárgya a politika lesz. Kiadja Werfer Károly.

+ (A „Nép Ujsága”) ismét tetemes változáson ment keresztül. A képeket tökéletesen száműzte, sőt vörös címét is, nehogy valaki történetesen képnek nézze, jónak látta feketére változtatni. E lap dec. 2-től kezdve hetenkint kétszer fog megjelenni, egész évre 10 ft-ért, félévre feléért. Mivé kanyarodott ismét a hajdani boldogemlékezetű „Kalauz”!

+ (Boros Mihálytól) ily című, népiesen irt kis röpirat jelent meg Engel és Mandellonál: „Mi a teendők okt. 20-dika után?” Ára 20 ujkr.

+ (A „Férfi-divatközlöny” téli illetménye) megjelent egy csinos nagy divatkép melléklettel, mely a magyar téli viseletet ábrázolja. A szerkesztő Jámbor Endre előfizetést hirdet e közlöny jövő évi folyamára. Előfizetési ár egész évre 3 ft 20 kr, félévre 1 ft 70 kr.

+ (Új magyar opera.) Ugy halljuk, hogy Huber Károly új operán dolgozik, melynek első felvonása már készen is volna.

+ (Suck Róza) fiatal gordonkaművész nő a tél folytán hangversenyeket adand a Muzeumban. Az első dec. 8-ra van kitűzve, melyben hír szerint Hollósy-L.-né is közre fogna működni.

+ (Philharmoniai hangversenyek) ez idén is fognak tartatni, szokás szerint a nemzeti Muzeumban. Legelső e nemű hangverseny lesz dec. 16-án, a második jan. 6-án, s a harmadik a bőjt folytatában.

+ (A műegylet felszólítása folytán) a múlt héten már négy helyről érkeztek vállalkozási ajánkozások fiók-műtárlatok felállítására. E helyek: Kassa, Arad, Temesvár és Nagy-Várad.

Ipar, gazdaság, kereskedelem.

b.— (Agyag koporsók) Angolországban legújabbban agyagból készítenek koporsókat, melyek olcsóbbak s tartósabbak, mint a fakoporsók.

b.— (Lőgyapot.) Bécs-Ujhelyen legközelebb kísérletet fognak tenni a lőgyapot használatára készült ágyukkal, mi ha sikerül, ez új találmányt a hadseregnél is alkalmazni fogják.

b.— (Répaczukorgyártás Ausztriában) a birodalom iparágainak egyik legnevezetesebikét képezi, mely mindenféle nyomások dacára, most is emelkedésben van: ugyanis volt a birodalomban 1857-ben 109; 1858-ban 116; 1859-ben 128 répaczukorgyár. — Ellenkezőleg a külföldi cukorbehozatal csökkenni látszik; így 1858-ban még 544, 464 mázsát hoztak be, mely mennyiség 1859-ben 174,728 mázsára olvadt le.

b.— (Vásártarthatási engedély.) Körösmező község Marmarosban 4 országos vásár tarthatására kapott engedélyt, melyeket évenként febr. 2-án, május 1-én, jul. 8-án és nov. 26-án tartand meg.

b.— (A magyar bor Berlinben.) Siebenfreund János úr a berlini kiállításra utazva, több palack magyar bort vitt magával s azokat a jury s több nagyrú jelenlétében felbontatván, róluk jegyzőkönyvet vettetett fel. A bizottmány a borok közül Tamásy Károly debreczeni gyógyszerész egri vörös borát tartá legjobbnak, melynél jobbat soha sem izlett, e bor fölülmult minden Chateau Lafittet. A jelenlevők az egri bor, továbbá Vass Benjamin „jankai bakatora” s Kardos László székelyhídi asztali bora által egészen el voltak ragadtatva, annyira, hogy Siebenfreund urat Berlinben egy borraktár föllállítására felszólították, ki is az általa felmutatott borok- s szőlőkért nagy elismerényi okmányt nyert, a porosz kormányzó hercegtől saját kezűleg aláírva.

△ (Kertészeti egylet Debreczenben.) Debreczen város értelmisége nov. 21-én a főiskolai gyűlésteremben összegyűlvén, egy „kertészeti egylet” föllállításának szükségét egyhangulag kimondván, egy öt tagból álló bizottmányt nevezett ki, melynek feladata az egylet működési körét meghatározni, tájékozással költségvetést készíteni s a forrást kijelelni, melyből a fölmerülő költségek fedezendők. (D. K.)

Közintézetek, egyletek.

b.— (A földirati társulat) legközelebbi ülésében Bécsben, a többek közt dr. Becker a polgárisodás földirati feltételeiről érkezett. Szerinte, a talaj, égalj s táplálék a nép művelődési fokára sokkal nagyobb befolyással bír, mintsem eddig általán hitték. Portugalliában s Spanyolországban, hol hőség s szárazság uralkodik, továbbá Svéd- és Norvégországban hol az éghajlat hideg s a nap rövid, a nép jellemvonása a nyugtalanság, változékony-ság, jöllehet a két nemzet oly igen különbözik egymástól. — A polgárisodás alapfeltéte a gazdagság marad. — A vagyontalannak nincs érkezése s nem gyűjthet tudományt; de a valódi haladás mégis az ember tettejéről függ. — Mi a tápot illeti, a hidegebb éghajlat alatt több hust és zsirt, tehát szé-neny tartalmu étket esznek, a meleg éghajlat alatt legnagyobb részt gyümölcsessel s rizszel, tehát több savanytartalmu táplálékkal élnek; innét ered az északlakó bátrabb, vállalkozóbb jelleme.

b.— (A komárommegyei gazdasági egyesület gyűlésének) nov. 20-án kellett volna végbemenni, de miután azon az okt. 20-ki diploma ellenére, egy cs. kir. biztos is megjelenni akart, azért a jelenlevők nagyrésze összegyűlvén azt határozta, hogy míg a megye alkotmányosan szervezve nem lesz, az egylet nem tart gyűlést.

△ (A biharmegyei gazdasági egyesület) alapszabályai, módosításokkal, leérkeztek s az alakulási engedély megadatott. A szükséges további intézkedések végett december 3-án Nagyváradon, a megyeháznál egyleti közgyűlés leend.

+ (A selmeczi bányászakadémiában) új tanrendszer van életbeléptetve, mely szerint az eddig szokásban volt félévi vizsgák el vannak törölve, e helyett azonban rigorozálni fognak a bányásznövendékek.

+ (A kolozsvári Muzeum-egylet közgyűléséről) vett tudósítás szerint a laképités és régiségőri állomás tervét, költséghiány miatt elejtették.

+ (Az erdélyi Muzéum-egylet nagy gyűlése) Kolozsvárt nov. 22-én d. e. 10 órakor kezdődött, id. gr. Bethlen János elnöklése alatt, ki erre az elnöknek a haza ügyében távolléte s az alelnöknek betegsége következtében lón megbízva. A gyűlés tárgyai voltak: az elnöki megnyitó beszéd, titkári, pénztárnoki, muzeumi és könyvtárnoki jelentések. A titkári és pénztárnoki jelentés alkalmával Berda A. indítványba hozta, hogy egy bizottmány neveztesse, mely a választmány jegyzőkönyveit s a pénztár állását megvizsgálva, észrevételeit adja be a másnapi gyűlésre. A bizottmányok kinevezettek. Veszely kath. lelkész, Haynald püspök egy ajánlatát terjeszté elő, melyben 200 pft. pályadíjt ajánl fel az egylet rendelkezése alá, melyért Erdély történelme a rómaiak korában ismertessék. A szász honismei egylet küldöttjei, valamint Besztérczéről, Brassóból és Szebenből, e nemzet tudományos fiai közül is néhányan szintén jelen voltak. A gyűlés végén a szász honismei egylet irata olvastatott fel, melyben az egylet létesülése üdvözöltetik; erre a választmányi tagok kisorsolása következett. Délután a redoutban nagy lakoma volt, mely alkalommal lelkes felköszöntések mondtak az egylet elnöke gr. Mikóra, gr. Bethlen Jánosra, a szász küldöttekre, az Akademiára, Kolozsvárra, a magyar nemességre, a magyar papságra. Erdély és Magyarország egységére, a nemzetiségek közötti testvéri szeretetre sat.

+ (A debreczeni állandó nemzeti színház.) Debreczen város község-tanácsa f. évi szept. 24-én tartott ülésében elhatározta, hogy egy, a város tekintélye, igénye s jövőjének megfelelő állandó nemzeti színházat két év lefolyása alatt fog fölépíttetni, s e célra 150,000 főt szavazott meg. Ez összegből az 1861. évből teendő építkezésre a 38,000 főt tevő színház-alapítvány pénztárából, 10,000 tartalék-alaptőke bennhagyatván, — 28,000 ft, a városi pénztárból pedig 40,000 ft, s így összesen 68,000 ft, fordítatik. Minthogy pedig az 1862. évi építkezés s teljes felszerelésre még kívántató 82,000 ft. kifizetését a városi pénztár, egyéb közsükségeinek hátránya nélkül egy év alatt nem teljesítheti: ez évre a városi pénztárból 22,000 ft. fog kifizettetni, s a még hiányzó 60,000 ft, Debreczen város jótállása mellett ötös kamatra, 1863. január 1-től számítható öt év alatt évenkénti egyenlő részeken, kisorsolás útján való visszafizetés föltétele alatt, kölcsön útján határozott beszereztetni. E célból 10, 50 és 100 fős kötelezvények bocsátatnak ki, melyek a városi pénztárnál biztosítékul teljes értékben elfogadtatnak. A 10 fős kölcsön az aláíráskor a pénztárnoknak azonnal kifizetendő. Az 50 fős kölcsöntől az aláíráskor 10 ft befizetendő; a másik 10 ftnyi részlet 1861. márczius, a harmadik június, a negyedik szeptember, s az ötödik 10 ft. december utolsó napjáig a pénztárnál ideiglenes nyugtákra befizetendő, a mikor az ideiglenes nyugták kötelezvényekkel kicseréltetvén, az 50 ft. 1862. január 1-től kezdve kamatozik. A 100 fős kölcsön után az aláíráskor 10 ft, 1861. márczius, június, szeptember és december utolsó napjáig pedig mindenkor 22 ft. 50 kr. fizetendő a pénztár kezébe; az utolsó részlet befizetésekor az ideigl. nyugták 100 fős kötelezvényekkel cseréltetnek ki. A kamat 1862. január 1-től jár. Ki az 50 vagy 100 fős kölcsönt bármikor egyszerre befizeti, a kamatot e befizetés napjától huzza, kivéven, ha valaki az egész befizetést még a jelen évben teljesíté, mert ettől a kamat csak 1861. január 1-től jár. A kamatoknak a pénztárból kifizetése általában minden kötelezvényről 1863. január 1-én veszi kezdetét. A teljesen befizetett kölcsönök kisorsolása 1863. 1864. 1865. és 1866. években, mindenkor január 2-án d. e. 10 órakor a városház nagy termében nyilvánosan fog végbemenni, a mikor is mindenki faju kötelezvénynek egy ötödresze fog kihuzatni s a pénztárnok által kamatostól együtt kifizettetni; — a visszafizetés utolsó évében sorshuzásra nem levén szükség, a fennmaradt kötelezvények összegei a kamatokkal együtt 1867. január 2-án fognak készpénzzel beváltatni. A sorshuzás eredménye évenként hirlapok útján fog közzéteteni. A ki az aláírt összeg részleteit a kitűzött határidő alatt teljesen be nem fizeti, a már befizetett összeg visszafizetése csak az utolsó visszafizetési évben fog az aláíráskor kifizetett 10 ft előlegnek a színházi pénztár javára leendő visszatartása illetőleg elvesztése mellett teljesítetni, kamatok nélkül.

+ (A biharmegyei gazdasági egylet alapszabályai) a felsőbb helyen tett módosításokkal leérkezvén, ezen módosítványok és a további teendők feletti tanácskozmány végett dec. 3-án d. u. 3 órakor Nagy-Váradon a megyeházánál közgyűlés fog tartatni. Ha pedig ezen időre a megyeháza törvényes tulajdonosának Biharmegyeinek birtokába át nem menne, akkor az egyesületi közgyűlés a biharmegyei kaszinó termébe fog áttétetni.

Közlekedés.

b. — (Távírói tanfolyam.) Az állami távíróintézet távírói tanfolyamot nyitand 1861-ki jan. 2-kától kezdődő 10 óra, azok számára, kik a cs. kir. távíróihivatalokban alkalmazást nyerni óhajtanak. A tanfolyam helye: Pest, Temesvár, Zágráb. A kik e tanfolyamra fölvétetni óhajtanak, folyamodásukat Bécsben a cs. kir. államtávírók igazgatóságához, legkésőbb jöv. dec. hó 20-ig nyujtsák be. A folyamodó a többek közt ki tartozik mutatni, hogy 18 évesnél nem fiatalabb és 30-nál nem öregebb, a német nyelvet teljesen érti, a francziát s olaszt pedig annyira, hogy azokból fordítani képes, továbbá physikai s vegytani ismereteit.

M i n s á g ?

— (B. Vay Miklós m. udv. kancellár) mult szerdán délután Pestre érkezett s néhány napig itt mulatott.

+ (Hol fog tartatni az országgyűlés?) A „P. O. Ztg“ „meglehetősen illetékes“ helyről értesül, hogy az országgyűlés mindenesetre Pesten fog tartatni.

— (Reményi Félégyházán. Emlékezés Petőfőről.) Félégyháza, nov. 21. Jött a hire, hogy Reményi Ede ur hozzánk is eljövend, és a szépművészet után sovárgó kebleket örömréztet rezzé át. — 17-én este a várt vendég, Mr. Beale és Kecskeméthy István társaságában megjelent. — 18-án a nemzeti zászlókkal díszített városházi tágas terembe daczára a kedvezőtlen időnek, és a némelyek által sokallott belépti díjnak — közönség szép számmal gyűlt egybe. — A varázshangok mindenkit elragadtak. — Áhítással hallgattuk a „Repülj fecském“, „Ézt a kerek erdőt“, s több remekdarabot, ezek közt a „Szózat“-ot. — Csak a roppant tapsvihar emlékeztetett időnkint, hogy Félégyházán vagyunk. — Közben-közben Keserü-Bórczy Ilka asszony és Kecskeméthy István ur lelkesítő szavataik gyönyörködtették a hallgatókat. — Sajnálunk, hogy Mr. Beale zongorajátékát a közbejött akadály miatt nélkülöznünk kellett. — Annyi szellemi élvezet után átmentünk az olvasó-egylet termébe lakomára. — Itt aztán mi is megmutattuk, mit tudunk. — Ott a hol 60 magyar ember együtt, és köztük oly kitűnő vendég van, a kitörő jó kedv nem hiányozhatik. — Szívélyes és honfias felköszöntések füszerézék az egészet; — Miska pedig — noha egy kissé tremázva a hegedűs óriás előtt — huzta keservesen és oly jól, hogy még a nagy műértő helyeslését is kiérdemlé. — De bezzeg tett primásra szert! midőn a kedves vendég fogta a hegedűt, és egyideig kezelte a bűvös nyirettyüt, mialatt a kemény szívek ismét meglágyultak, — a csoda-hangokat kisérő barnák pedig kétségbeesetten verszödték. Ez így ment. De több is történt még, a mi tanúsítja, miszerint Reményink nemcsak nagy művész, hanem éber lelkű honfi is. — Szóba hozván, t. i. hogy Petőfi Sándor kisedekori éveit Félégyházán töltötte, indítványozta, miszerint az általa lakott ház emlékirattal tüntesse ki, vagy is a házba egy márványtábla jelző felirattal beillesztessék. — Ezen emléklap költségei fedezésére ő maga részéről 25 főt rögtön lefizetett, és a jelenváltakat felhívta a hozzájárulásra, sőt maga az asztalokat körüljárva össze is szedett hamarjában 85 ft. 50 krt, s így bejött 110 ft. 50 kr. — A márványtáblát ő fogja — felkeresünk folytán — Pesten elkészíttetni, mi mintegy 6 hétbe kerül, s a beiktatás ünnepélyére ígérte lejövetelét, melyet óhajtvá várunk. — A felirat körülbelöl ez lesz: „Petőfi Sándor itt kezdett beszélni 1821.“ *) Egyébiránt Jókai véleménye fog még kikéretni, de szabad másnak is indítványilag e tárgyhoz szólni. Megjegyzendő még, mikép Reményi Ede ur olvasó-egyletünk tiszteletbeli tagjává, és városunk polgárává felavattatott. — Egyik érdekes újdonságul említendő az is, hogy járáskapitány Bartsik M. ur olvasó-egyletünknek 50 s néhány darab válogatott könyvet ajándékozott, mely adományért a társulat jegyzőkönyvileg köszönetet szavazott. Az egylet könyvtára épen most szedetvén rendbe, annak gyarapulása örömmel szemlélhető. — ∞.

+ (Hogy a Szózat és Hymnus iránti lelkesedés) mily nagy mértékben mutatkozik nálunk, — írja egy n.-várad levelező — azt bebizonyította közelebb egy kántor, ki a ft. Verbatay Márton ur miséjén az irgalmasszerzet templomában a Szózatot és Hymnuszt énekelte a néppel.

+ (Mihály szerb fejedelem), mint a lapok írják, az osztrák birodalomban létező összes ingatlan javait, még bécsi palotáját sem véve ki, örök áron eladni szándékozik.

+ (Sárossy Gyula), ugy halljuk, csakugyan haza szabadult s jelenleg Miskolczon tartózkodik.

+ (A pesti jogász-fiatalság) a „Tigris“ szállodában nov. 25-én rendezett lakomából fennmaradt 35 ftnyi összeget Rapecz özvegyének adta át a „P. Napló“ szerkesztősége útján.

+ (Pozsonyban a magyar nyelvtanítók) nagyon kapósakká lettek. Mint a „P. O. Ztg“-nak írják, ott most minden ember nyakrafőre tanul magyarul, a ki még nem tud. A magyar nyelvtanítókat busásan fizetik.

b. — (A Kaposvárott légettek javára) ugyanott Roboz István és Jakab István urak szavalattal egybekötött hangversenyt rendeznek. Ha valaki a jó célra azonkívül is szándékozik adakozni, azt Kaposvárra a rendező urak egyikéhez küldje.

+ (Hangverseny Szolnokon.) Borosnyai Oszkár Szolnokon nov. 25-én zenészetit, ének- és szavalati hangversenyt rendezett, melyben csupa műkedvelők vettek részt. A tiszta jóvedelem felerészben a Széchenyi-szoborra, felerészben a kolozsvári nemzeti Muzéum alapjára van szánva.

⊙ (Kuzmány Károly) a szeptemberi patens szerinti pozsonyi superintendia superintendese, e hivatalát s Magyarországot is elhagyta. Szerencsés utat.

+ (Az írói segélypénztár ügyét) ujabban ismét kezdik a lapok pengetni; nevezetesen azt a kérdést teszik: hol van azon összeg, mely néhány évvel ezelőtt e célra begyűlt? Annyit mindnyájan tudunk, hogy a hatóság lefoglalta; de hát azután! Ez az, a miről felvilágosítást ad a „P. N“-ban Tóth Lőrincz ur jelentvén, hogy a nála letett összeget a pesti rendőrség annak idejében elkoboztatta, s a későbbi kiadást sürgető folyamodására sem kapott kielégítő választ. Egyszersmind ígéri T. L. ur, hogy most az új helytartótanácsához újra fog folyamodni, hogy ama pénz eredeti rendeltetésének újra visszaadassék — a mi igen óhajtható.

+ (Templomrablás.) Szegeden a Rókus-külvárosi egyházat f. hó 15-én éjjel, eddig ismeretlen tettesek kirabolták. Negyedfél lányit vastag falát egy ablak alatt bontották ki, melynek vasrácsozatát is kifeszítve s elgörbitve találták. Az elrablott tárgyak (egy ezüstkereszt s két kehely) értéke 220 fira tehető. Feltűnt, hogy több értékes tárgyat, melyek az elrablottakkal egy fiokban voltak, a rablók érintetlenül hagytak.

*) Bocsánat, az a felirat így hamis lesz, miután Petőfi csak 1823. január 1-én született. — Szerk.

+ (Az egri volt polgármester), ki 1848. és 49-ben viselte e hivatalt, f. hó 12-én hivatalát újra s azon utasítással vette át, hogy a városi hatóságot az 1848. évi választások alapján alakítsa meg.

+ (Különös tilalom.) A „P. Hirnöknek“ írják, hogy a sz.-ujvári román püspök egy legújabb circularejával megtiltja marmarosi papjainak a világiakkal ugyanazon egy asztalnál ülni, enni és inni. A román papság méltó indignatióval fogadta e középkorba illő intézkedést. A keresztyén vallás szeretetét hirdeti, s vajjon a főnnebbi tilalom nem ellenkezik-e homlokegyenest a keresztyéni szeretet fogalmával?

b.— (A székesfejérvári izraelita község) a magyar nyelvnek iskoláiba bevitelét határozta el.

b.— (A pesti bölcsődének) Miesbach ur 50 m. köszönet, a gázgyár igazgatósága pedig 41 m. koaks-ot és Schwindt Mihály ur 1 öl tüzfát ajándékozott.

+ (A pozsonyi kaszinóban aláírási ívek járnak) a benedekrendiek visszahívása végett, hogy törvénybiztosította helyöket a jogakademiában visszafoglalván, a német doktorokat mielőbb felváltsák.

b.— (A gázvilágítás Pesten) évről évre pár utcával tovább halad s lassankint a külvárosokat is elárasztja. Legközelebb a városligethez közel eső erdősoron kezdik a munkát, melynek új évig be kell fejezve lenni.

b.— (A győri kereskedők), — írják a „Gy. K.“-nek Bécsből — ha üzleti dolgokban Bécsbe utaznak, ott a vasuti indóháznál levetik budáikat s pörge kalapjukat s kabátot s magastetejü kalapot vesznek fel, mert másképp a bécsvidéki kereskedők valamint a bécsi börszanasok is, rájuk sem hederitnek! Majd eszökre térnek.

b.— (Erdély, a kincsekben oly gazdag ország) 1858-ban 3010 márka aranyat, 5269 márka ezüstöt, 5 mázsa higanyt, 1157 m. rezet, 90,642 m. nyers vasat, 11,439 m. öntött nyers vasat, 22 m. vasgálicot, 18,955 m. kőszén adott, meg sem említve a tömérdek sót. Ezekhez fog járulni a nagy mennyiségű szikós, mely eddig Erdélyben kibányászatlanul hevert, de a magánipar által ezután szintén a forgalomba kerül.

b.— (Somogyban) a gazdasági egyletnek nov. 6-án Marczaliban tartott választmányi gyűlését, valamint az azt követő 80 teritékü ebédet is a kedélyek hallgatag magába zártsága jellemző, egyetlen felköszöntés nem volt, mintha mindenki összebeszél volna. Ebéd után Jakab István szónoklatára, mindannyian felkiáltának: hogy el kell foglalni a tért, a megyéket mielőbb szervezni szükséges.

b.— (Kaposvár Somogyban) egyike azon helyeknek, melyeket a tűzvész felette gyakran szokott meglátogatni s mégis a tűzoltó szerek s a tűzoltás elrendezése a lehető legrosszabb lábon áll. A P. L. két tüzesetet említnek, melyeken a fecskendők már csaknem egészen későn érkeztek a helyszínre s így is egy alkalommal az oda cipelt fecskendők nem volt csöve! — Hát a biztosítással hogyan állunk? — elképzelhetni, hogy hanyagul.

— („Bánk bán“ előadása ügyében.) Semmiképen sem tudjuk összeegyeztetni két divatlap legutóbbi számában megjelent egymással merőben ellenkező tudósításait „Bánk bán“-nak f. hó 11-én történt előadásáról s bár ilyféle lapok szerint nehéz magunkat tájékozni, mi főleg a vidékieknek eshetik különösen, kik lélekben szeretik kísérni a nemzeti irodalmat s színészetet, mert midőn mi, kik „Bánk bán“ előadásán szintén mertünk jelenlenni, fölfedezzük, hogy az egyik divatlap színházi tudósítója megírta „Bánk bán“ előadásáról véleményét, itéletét, anélkül, hogy színházban lett volna, ez mégis bosszantó. A dráma nov. 11-én megcsónkítást nem szenvedt, pedig egy hetilap ellenkezőt állít; szintén ott olvassuk, hogy „Bánk bán“ hatása nagyobb leend, ha . . . Gertrud királynő előttünk fog elesni s nem fut sikoltozva a színpad közepé, vajjon mit mond némely vidéki, ki, épen vásár levén, „Bánk bán“ nov. 11-én nemzeti színpadunkon látta, s ön szemével nézhette a királynőnek a nézőtéri megöletését s hazájába térve, kíváncsian siet elolvasni, mit mond a nevezett divatlap azon darabról, melyet Pesten létekor ő is látott. Ama lap tudósítója, t. i. akkor láthatta „Bánk bán“, midőn még a királynőt Egressynek csak a színpad mögött szabad volt megölni; ő többé el sem néz „Bánk bán“-ba, előadásáról mégis mindig mer füllenteni. — Dicsérni valamit látatlanul, ez még csak megvalahogy; de gyaláznai! — azt akarom még mondani, hogy a komoly és tiszta irodalomnak csak árt, ha némely ember a tiszteletreméltó és erre igényt is tartó közönséggel ily módon izetlenkedik. — E. J.

+ (A nagy-kőrösi község tanács elhatározta), hogy hivatalát az első pestmegyei közgyűlés kezébe teszi le.

b.— (Felfordult hajó.) Peruban Calao városban a 44 ágyus szép Calao fregattot igazítás végett a gyárban szárazra akarták emelni. A köztársasági elnök, a hadminiszter és számos más hivatalos és hivatalon néző volt jelen a hajó feldézetén, a gyárban vagy a vizen csónakokban. A fregatt szépen emelkedett ki a vízből a nézők örömrivalgása közt, de midőn már egészen a víz felett volt, felborult és visszaesett a hullámok közé. A jelenet leírhatatlan. A hajó nemcsak a fedélzetén levőket vitte a víz alá, hanem sok csónakot felborított, s a partra nagy erővel kibocsátott víz is számtalant lesepert. Egy percz múlva a víz vörös lett a vértől, ezeken küzdtek a halállal s kiáltottak segítségért. Szerencse, hogy a Golconda angol hajó közel horgonyzott, melynek legénysége oly hősileg működött, hogy e rettenetes esemény után csak 150 hallottat számlálnak. A kik magán a fregatteon voltak, azok közül egyetlen egy sem menekült meg.

+ (A budai műegyetem) megmagyarosodásának ünnepét azáltal ülte meg, hogy az intézet hallgatói múlt vasárnap „Te Deum“-ot tartottak a budai Mátyás-templomban, mely alkalomra a pesti egyetem dalárdája lön felkérve, hogy a miseéneket magyar nyelven zengje el. Meghivatott ez ünne-

pélyre az összes egyetemi ifjuság, melynek, valamint a műintézet hallgatóinak is nagy része diszkardokkal jelent meg. Az isteniszteleten elzengtek a Hymnuszt és a Szózatot is. Ugyane nap este az ifjuság a „Tigris“ szállodában fényes lakomát tartott. Mintegy 300-an vettek abban részt, Patikárus Ferkó jó magyar nótái s az ifjusági dalárda szép énekei mellett. Mondanunk sem kell, hogy egymást érték a lelkes felköszöntések.

— (Újabb értesítés a néptanítók könyve ügyében.) Midőn alóírott mind azokat, kik a néptanítók könyve iránt vele értekezni kívánnak, ezennel értesíti, hogy december 10-dikétől kezdve becses leveleikkel Szegeden keressék föl, hová az előfizetések is utasítandók (egy évfolyamra 2 ft.) egy utal tudatja, hogy füzeteink e lakásváltoztatás által nemcsak semmi változásnak nem lesznek kitéve, sőt az eddigi kettős szerkesztőség mellett több kedvező körülménynél fogva annál pontosabban (s ha lehet, gyakrabban is) fognak kiadhatni, és reméljük, olvasóink tetszését is mindinkább megnyerni. Makó, nov. 27. 1860. — Széberényi Lajos.

— (Figyelmeztetés és óvás.) Több év során át tapasztaltam, hogyan adogatják ki saját szerzeményeimet olyanok, kiket én erre fel nem hatalmaztam, s ennél fogva hozzá joguk nincs. Mindeddig türtem, mert az illetők cigányok levén, részint csenésre hajlandó természetükből magyarázám, s reá nem nagy súlyt helyezék (pedig dr. Liszt könyve után erre még inkább ügyelnünk kell) részint pedig azért, mert mintegy 5 évvel ezelőtt Sárközi Ferenczet ily művészeti csempészkedésért az akkori sajtótörvények hiányai miatt be nem perelhetém. Most azonban más egyének ellen kell felszólalom, például: Vidék A., Borzó, K. Th. M. stb. urak, kik „Jaj de fáj és Szomorú füzfa“ „Komáromi emlék“ s más czimek alatt az én tulajdon s már általam több év előtt kiadott dalaimat mint: Zöld vetés közt; szomorú füzé; Árpád apánk; szállj le szállj le aranyos pillangó; hej az én szeretőm ez a piczi barna; busan busan szól a harang. temetnek stb. tudtom s beleegyezésem nélkül bocsáták közre, az ily eljárás ellen tehát ezennel óvást teszek, s figyelmeztetek mindenkit, nehogy kellemetlenségekbe keverje magát. Teszem pedig két okból; először, hogy ilyenmü visszaéléseknek valahára gátot vessek, és másodsor, hogy a magyar darabok elferditéseit némileg akadályozzam. — Pesten, nov. 27-én. — Simonffy Kálmán.

— (Nyilatkozat.) A Vasárnapi Ujság f. é. 47-iki számában a „Pécsi Lapok“ után adott, alulírta vonatkozó közlemény, nehány hibás adatot foglalván magában, szükségesnek találok kijelenteni, hogy ama czikk, minden akár egyenes akár közvetett befolyásom nélkül iratott, s egyedül az előttem ismeretlen szerzőnek, az ügy és csekélységem iránti engem meleg hálára kötelező érdekeltségének tulajdonítandó. — November 21. — Szkalnitzky Antal építész.

+ (Helyreigazítás.) Lapunk múlt számában jeles festésznünk Markó Károly halálát jelentvén, tévedésből Károly helyett Ferenczet irtunk, mit ezennel helyreigazítunk.

A magyar Akademia palotája.

— (Újabb kimutatása) a Vasárnapi Ujság szerkesztőségéhez, a magyar Akademia számára beküldött hazafiai adakozásoknak.

XXXVII. közlés: Nagy-Kemenczéről (Zemplén) Kovács Pál által többben 10 ftot, Szalay István tűzifakereskedő Pesten 100 ftot; összesen 110 ft. Az eddigi I—XXXVII. közlésekkel együtt: 13,580 ft. 10 kr., 1 régi római arany, 1 huszfrankos arany, 106 cs. arany, 21 kétpftos tallér, 1 orosz tallér, 3 ujftos, 140 huszas, 14 negyedftos, 1 tizes, 1 db. 100 ftos és 10 db. 20 pftos nemzeti állam-kölcsön-kötelezvény.

— (Részletes kimutatás) a fentebbi adakozásokról, melyekhez többen járultak:

Nagy-Kemenczén 10 ft. gyűlt össze, az adakozók nevei: Kovács Pál kasznár és neje 2 ft 50 kr., Línhárt Vincze erdősz 1 ft., Szép Sándor erdősz 60 kr., Kovács György ispán 40 kr., Gömör Simon sáfár 1 ft. 50 kr., a vasgyári munkások 2 ft., Muliczki Eliás csürös 30 kr., Frenya György kertész 20 kr., Merjavi János kerekgyártó 1 ft. 50 kr.

Egyveleg.

⊙ (A Párisban elhalt Bonaparte Jeromos herczeg első felesége) Amerikában Baltimore városban él, már mintegy 80 éves. Jeromos herczeg haláláról értesült ugyan, de azért épen nem öltött gyászt. Tetemes vagyonnal bir, melyet mind unokájának az ifjabb Jeromosnak hagyand hátra, kiről büszkeséggel szokta beszélni, hogy a francia seregben szolgált, magát már többször kitüntette s előmenetelében csupán saját érdemeire támaszkodik. — Az életes asszonyaságot sokszor lehet látni, hogy a piaczon maga vásárol be. Homlokán folytonosan diademet visel a legvalódibb gyémántokkal ékítve; karjai fejérek, gyengédek, teljesek, mint egy 16 éves leányé. Ő a legnagyobb arisztokrata s pártolója a fejedelmeknek; a köztársaságot valami igen közönséges dolognak tartja.

b.— (A „Times“ angol lap nyomdája és szerkesztősége.) A „Times“ a világon létező minden lapok közt kétségkívül legnagyobb. Két gyorsajtója óránként 22 ezer példányt nyom, 45 lóerőnyi gőzgép által hajtának. — Ki e lapnál szedő akar lenni, megvizsgálják, hogy bir-e egy óra alatt 56 betűs 40 sort, vagyis összesen 2240 betűt szedni. Minden ezer betűért 10 ezüst garast kap, úgyhogy egy nap 4 tallért is kereshet. E lapnak 124 szedője van s ezek közül 50 kizárólag a hirdetéseket szedi. — Őt hat gyorsíró foglalkozik a parlamenti közlésekkel s csak így lehetséges, hogy egy, reggeli két órakor tartott beszéd a 7 órakor megjelenő „Times“-ban már olvas-

ható. — A szerkesztőségi terem igen tág, közepén egy tölgyasztallal, körül pedig számos íróasztallal; e mellett van a szerkesztő urak étterme s a levéltár; a levéltár után jő a 24 javitnok szobája, kik főlváltva éjjel nappal dolgoznak s szintén, mint a szerkesztők, a lap költségén ott étkeznek is. A dolgozótársak mindegyike el van látva kész levélborítékokkal, hogy ha a város bármely részében valami fontosat észrevesz, azonnal megírja és küldje be a szerkesztőséghez. — A Times igazgatósága nem fogad el előfizetést, hanem a lap terjesztését Smith kereskedő háznak engedte, hova naponként 30,000 példányt szolgáltat át; ebből reggeli 6 órakor 16,000 példány indul el a világ minden részébe, a többi pedig Londonban s környékén kel el.

b. — (Az angol tömlőzők) az indiai három helytartóságban oly rosszul építvék, hogy valóságos fészkei a pestisnek. Így 1000 fogoly közül Bengalban általában 725, Bombayban 615, Madrasban 613 hal meg egy év alatt.

+(Németeket, a hol csak emberek laknak), a földkerekségén mindenütt talál. Hogy azonban nem mindenütt kedvesen látott vendégek, bizonyítja egy Párisba érkezett levél is, melyben ilyen dolgok foglaltatnak: „Yeddoban (Japánban) jelenleg igen izgatott kedélyhangulat uralkodik a németek ellen. Nem akarják őket ott többé tűrni. Minthogy az idegen hatalmak képviselői az oltalmat felmondták nekik, vénytelenek elhagyni az országot. Csupán két német, köztük egy berlini, volt oly szerencsés, az angol követ védelmét még hat óra kinyerni.“ Talán Japánban is erővel boldogítani akarják a népet.

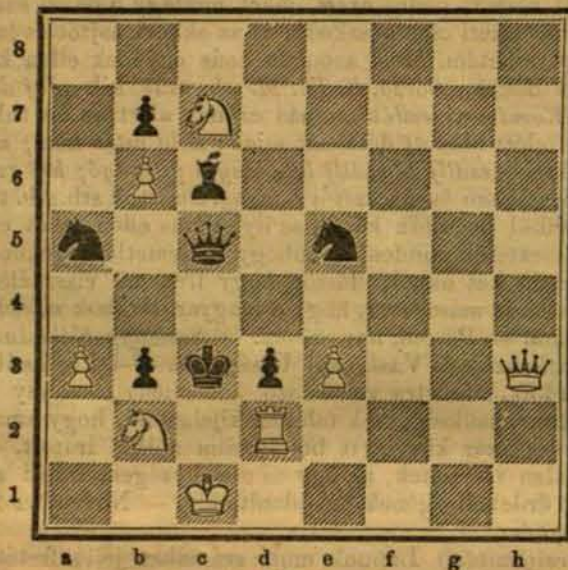
b. — (Amerikában a varrógépek) már 37 iparágban vannak alkalmazva. Az avval készült művek értéke 700 millió forintra rúg, s ha mindezt kézzel varrnák, akkor vagy 400 millió forinttal többé kerülne. Ideje volna, hogy e gép nálunk is divatba jöjjen, hogy az öltözet felette magas ára alábbszállna.

SAKKJÁTÉK.

49. sz. feladvány. — Loyd Sámuelától (Amerikában).

E nem nehéz s mégis kitünő szép feladvány már több helyen megjelent; de hogy a magyar sakk-közönség is ismerje, megérdemli, hogy mi is közöljük.

Sötét.

Világos.

Világos indul s 2-ik lépésre matot mond.

A 44. számú feladvány megfejtése.

(Weisz A. J. tanártól.)

Világos.

Sötét.

- 1) V h 7 — h 3 : B h 2 — h 3 :
- 2) B d 7 — d 4 tetszés szerint.
- 3) H d 3 — b 4 † tetszés szerint.
- 4) B d 4 — d 6 †

Helyesen fejtették meg. Vessprémben: Fülöp József. — Lessen: b. Meszéna István. — B.-Ujvárosban: Kovács Lajos. — Török-Szent-Miklóson: Frankl A. — Hérechásán: Kun Sándor. — Debreczenben: Sperber F. — Jánosiban: Keszler István. — Parabutyban: Rothfeld József. — Kis-Kürtösn: Cs—y K. — Mooron: Radvány Vilmos. — Sz.-Mihályon: Dióssy László. — Nagyrádon: Romby Béla. — Uj-Becsén: Cselkó György. (Fájdalommal vettük észre, hogy e feladvány kétféleképp oldható meg, de vizsgálatunkra szolgál, hogy e hiba másutt is gyakran megismétlődik.)

Rövid értesítések. M.-Sziget: O. J. A 42-ben Sötét nem K c 3 — c 2, hanem c 6 — c 5 első lépést teszi. A 43-nál Sötét V h 6 — h 4: lépéssel kikerüli a matot. A 44-nél Sötét F h 3 — d 7 mindent meggátol. De ez ne gátolja a többszöri találkozást. — Emilnek: Már előre örülünk a viszontlátkozásnak!

Színházi napló.

Péntek, nov. 23. „Rang és szerelem.“ Legouvé színműve. Jókainé e darabban természetesen, nemes játékkal mindenkit elragad. Kivüle az előadás érdekességére legtöbbit tett Szerdahelyi, ki természetesen humorával folytonos derültségben tartja a közönséget.

Szombat, nov. 24. „A Windsori vignők.“ Vig opera 4 felv. Zenéjét szerző Nicolai. Falstaff Kőszeghinek igen jó szerepe. Hofbauer Zsófia, mint Reich Anna, teljes elismerést vívott ki.

Vasárnap, nov. 25. „A harmadik magyar király.“ Eredeti dráma 5 felv. Tóth Kálmántól. Egyike érdekesebb drámáinknak; annál sajnálatosabb, hogy a szereplők nem mindnyájan fordítottak rá kellő buzgalmat és kedvet. Lendvai a czimszerepet szép szerencsével adta, miért is a közönség nem maradt adósa.

Hétfő, nov. 26. „A falusiak.“ Eredeti vígjáték 3 felv. Irta Szigeti József. E kedvenc darabot ezuttal kiegészítőül rántották elő „A szerencse gyermeke“ helyett, mely Munkácsy-F-né betegsége miatt elmaradt. A közönségnek a jóízű magyar darabban, különösen Szigeti (a bácsi) játékában teljes kárpótlása volt az elmaradt jutalomjátékért.

Kedd, nov. 27. „Dinorah, vagy: a ploermeli bucsu.“ Vig opera 3 felv. Meyerbeertől. Nagy közönség, s minél inkább ismerkedik meg az új dalmű zenéjével, annál növekedőbb tetszés.

Szerda, nov. 28. Munkácsy-F-né javára, először: „A szerencse gyermeke.“ Jellemrajz 5 felv. Irta Birchpfeiffer Sarolta; fordította N. N. Igazi birchpfeifféri darab, német érzélgősséggel, itt-ott kedélymelegséggel s egy kis unalmassággal vegyítve. A darab egyébiránt jól fogadtatott s Munkácsy F-nének megint amolyan „tücsök“-féle csinált virág jutott szerepül, melyet igen jól adott.

Szerkesztői mondanivaló.

5386. Szuhogy. Sz. P. Sajnálattal tudatjuk, hogy lapunk f. é. másodfélévi teljes példányával nem szolgálhatunk. Ujra ajánljuk a rendes időbeni előfizetést, miután kiadónk, a kiállítás költséges voltánál fogva, a későn jövők igényeire, legjobb akarata mellett sem lehet kellő figyelemmel.

5387. Topolya. N. K. A hirdetésekben ajánlott szerékért és egyénekért egyáltalában semmi felelősséget nem vállalhat a szerkesztőség. Előttünk a tárgy ismeretlenebb mint ön előtt, sőt csak ön által lettünk arra figyelmesek. Utána fogunk azonban járnunk s ön esetére vonatkozólag, a netalán ámitás kiderítése mellett, a hatalmunkban álló eszközök által mindent el fogunk követni, hogy ön sérelme orvosoltassék.

5388. Philadelphia. Fr. E. Hát ott is van magyar ember és Vasárnapi Ujság? — A nagy világon e kívül másutt is? Hanem azért „rendületlenül“. Máskor is szívesen látjuk. Az illető számot külön példányban is küldjük.

5389. Baja. Flakó. A példán igen elmés, de jobban szeretnénk valódi tényeket.

5390. Esztergom. Tanuló. Nem ismerjük a vádat, mely ellen a felszólamlás történik. Nem is kell annak oly nagy fontosságot tulajdonítani, hiszen ott ugy sem olvasta senki.

5391. Dolha. R. V. Isten hozott! A közölt német fordítást, másokkal együtt, szintén ismertük, de tán egyes kifejezéseket kivéve, általában kevésbé sikerültnek találtuk, mint azt, melyet mi közlünk. Vizszontalálkozási!

5392. Kaposvár. Vágó. A jótékonyozó sorsjáték teljes nyeresémsorozata számtalan nyomtatott példányban küldetett szét az ország minden vidékére, a hol sorsjegyek árultak. E tekintetben semmi mulasztás nem történt s a kezeléshez semmi gyanu sem férhet. Nagy napilapjaink is közölték az egész hosszú sorozatot.

5393. Léva. A. G. Az ajánlatot szívesen fogadjuk s a feltételt új év után örömezt teljesítjük.

5394. Bécs. L. Vincze. A cikk mellé a történelmi adatok kutforrásának megnevezését látnok szükségesnek.

5395. Gorzsa. T. Könnyen meglehet, hogy egy újabb, bővített kiadásra kerül a dolog, s akkor egyezkedni szeretnénk a dallam és zene tulajdonosával is ennek ez alkalomra átengedéseért. Másképp ez nem állna hatalmunkban, s azért maradt el első ízben is.

5396. Győr. V. I. Ott lakik önök körében egy tapasztalt, szenvedélyes régészünk, a mi tisztelt barátunk, dr. Römer, — tessék hozzá fordulni, s ő bizonyosan első látásra teljes felvilágosítást adandónak az érem felől.

5397. Debreczen. Molnár György urnak. A küldött 100 forintot, a részvételtjes adakozók névsorával együtt, boldogult Rapecz Ferencz özvegyének átadtuk. A nemes tett nem szorult magasztalásunkra.

HETI NAPTÁR.

Hó- és hetinap	Katholik. és Protest. naptár	Gör.-orosz naptár	☉ Nap- kelet nyug.		Izraelit. naptár	☾ Hold- kelet nyug.		
			6. p.	6. p.		6. p.	6. p.	
December			Nov. (6)		Kislad			
2 Vasár.	61 Bibiana	61 Evas.	20 B 26 Ger.	7 28	4 12	18	8 11	10 45
3 Hétfő	Xav. Ferencz	Fer. Atal.	21 BA felv	7 28	4 12	19	9 27	11 14
4 Kedd	Borbála	Borbála	22 Philemon	7 30	4 11	20 Esőért	10 46	11 37
5 Szerda	Sabbas apát.	Abigail	23 Amphil.	7 31	4 11	21 (iman.)	* *	11 59
6 Csütört	Miklós püsp.	Miklós	24 Katalin	7 31	4 11	22	0 3	0 29
7 Péntek	Ambrus püsp.	Ambrus	25 Kelemen	7 33	4 11	23 Benj.	1 20	0 41
8 Szomb.	BA. fogant.	Sophrón	26 Alipius	7 34	4 11	24 Sab.	2 41	1 4

Holdnegyed: ☾ Utolsó negyed 5-én 7 óra 17 perczkor este.

TARTALOM.

Csengery Antal (arckép). Zilahy K. — A visegrádi rom. Bajsa Jenő. — A vajda leánya (folyt.) P. Szathmáry Károly. — Duna-Földvár (képpel). Lupa Péter. — A bölény a bialowiczi őserdőben (képpel). — Csodaorvosok és delejezők (vége). — Böngészet. — Tárház: Adatok Petőfi halálához XI. XII. XIII. — Naptárirodalom 1861-re. Egyház és iskola. Irodalom és művészet. Ipar, gazdaság, kereskedelem. Közintézetek, egyletek. Mi újság? Magyar Akademia palotája. Egyveleg. Sakkjáték. Színházi napló. Szerkesztői mondanivaló. Heti naptár.

Felelős szerkesztő Pákh Albert: (lak. magyar-utca 1. sz.)